

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

**Ukrayna
nəsrində Ulu
Öndər Heydər
Əliyevdən
bəhs edən
məqalə dərc
olunub**

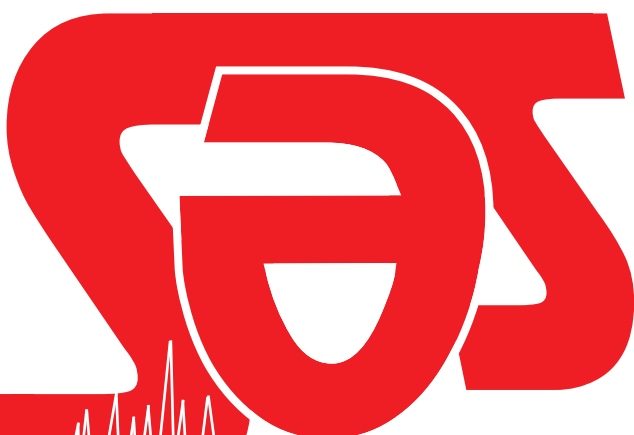
**"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir**

**Ukraynanın "Kiyev diplomatik" nəsrində Ümummilli
Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci
ildönümü ilə bağlı məqalə dərc olunub.**

2

№ 080 (7248)

**10 may 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik**

**Şuşa yenidən qurulur,
Şuşa inkişaf edir!**

4

Əbədiyaşar Lider!

Bu gün Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümüdür

Müstəqil Azərbaycanın memarı

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Fəxri xiyabanda Ulu Öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət ediblər

Mayın 10-u müasir müstəqil Azərbaycanın memarı və qurucusu, xalqımızın dahi oğlu və Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümü günüdür. AZƏRTAC xəbər verir ki, bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mayın 9-da Fəxri xiyabanda Ulu Öndərin məzarını ziyarət ediblər. Prezident İlham Əliyev Ümummilli Lider Heydər Əliyevin məzarı önünə əkilil qoydu,

Ulu Öndərin xatirəsini ehtiramla andı. Sonra birinci xanım Mehriban Əliyeva Ümummilli Liderin xatirəsini dərin hörmətlə yad etdi. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirildi. Dövlətimizin başçısı və birinci xanım Ulu Öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın xatirəsini ehtiramla anaraq məzarı üzərinə gül dəstələri qoydular. Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad olundu.

Ukrayna nəşrində Ulu Öndər Heydər Əliyevdən bəhs edən məqalə dərc olunub

Azərbaycanın yeni tarixi mərhələsinin başlanğıcı oldu: Heydər Əliyev yalnız daxili sabitliyi təmin etmədi, eyni zamanda, gələcəyin konseptual əsaslarını formalaşdıraraq "Azərbaycançılıq" ideyası üzərində qurulan milli ideoloji platformanı irəli sürdü", - deyər məqalədə müəlliflər vurğulayırlar.

Məqalədə, həmçinin yazılır ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev dərhal sabitləşdirmə tədbirlərinə başladı: münafişəli bölgələrin demilitarizasiyası, dövlət idarəçiliyinin vertikal strukturunun bərpası, milli ordunun formalaşdırılması, xarici siyasətin regional güc mərkəzləri arasında balans əsasında yenidən qurulması həyata keçirildi. Nəticədə milli suverenlik prinsipi 1995-ci il Konstitusiyasında hüquqi baxımdan rəsmiləşdirildi.

Müəlliflər qeyd edirlər ki, Heydər Əliyevin dövlət rəhbərliyi təcrübəsi təkcə Azərbaycanın tarixi kontekstində deyil, həm də postsovet məkanında, xüsusən də Ukraynada baş verən dövlət quruculuğu proseslərinin müqayisəli təhlili üçün qiymətli materialdır. XXI əsrdə bir çox dövlətlər siyasi parçalanma, xarici müdaxilə, kimlik böhranı və effektiv institutların formalaşması ilə bağlı çətinliklərlə üzləşdikcə, Heydər Əliyevin timsalında təcəssüm olunan liderlik modeli xüsusi diqqətə layiqdir.

"Bu gün Azərbaycan dövləti, Azərbaycan xalqı Ulu Öndərin göstərdiyi yolla Prezident İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə gələcəyə doğru inamla addımlayır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin vəsiyyəti yerinə yetirilib, onilliklər boyu davam etmiş haqsızlığa, ədalətsizliyə, hüquqsuzluğa son qoyularaq, ikili standartlar zərərsizləşdirilərək bütün Türk dünyasında qürur hissi ilə qarşılanır.

Otuz il ərzində təmin olunmayan suverenliyimiz və ərazi

Гейдар
Алієв і
українські
гетьмани:
типологія
державного
лідерства

3 нагоди 10 травня -
Дня народження

bütövlüyümüz Müzəffər Ali Baş Komandanın və Azərbaycan xalqının birliyi sayəsində bərpa edildi. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 30 il ərzində icra olunmayan 4 qətnaməsi yerinə yetirildi və "Qarabağ Azərbaycandır!" ifadəsi işğaldan azad edilən bütün torpaqlarımızda təsdiq olundu, şanlı bayrağımız Qarabağ səmasında dalğalandı. 2025-ci ilin Azərbaycanda "Konstitusiya və Suverenlik ili" elan olunması isə dövlətçilik tariximizdə əldə edilən bu mühüm nailiyyətlərin və milli dəyərlərin bir daha təsdiqi kimi dəyərləndirilir", - deyər məqalədə vurğulanır.

İkinci Dünya müharibəsinin ağrı-acısını yaşayan Azərbaycanın bu gün 80 il bundan əvvəl yaşanan Qələbədə böyük payı var. İllərdir ki, alman faşizmi üzərindəki tarixi Qələbə keçmiş sovet respublikaları ilə yanaşı, ölkəmizdə də bayram əhvali-ruhiyyəsi ilə qeyd olunur. Qafqazdan Berlinədək şanlı döyüş yolu keçmiş azərbaycanlıların qəhrəmanlığı, şücaəti yaddaşlarda həmişə yaşayır.

Xatirəsi xalqımızın qəlbində əbədi yaşayanlar

FAŞİZM ÜZƏRİNDƏ TARİXİ QƏLƏBƏYƏ AZƏRBAYCAN XALQININ TÖHFƏSİ

Mayın 9-da faşizm üzərində tarixi Qələbədən 80 il ötməsi münasibətlə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev və

rol oynayıb. Azərbaycan sovet ordusu üçün yanacaq-sürtkü materiallarının əsas tədarükçüsü olub. Mühərrik yağlarının 90 faizi, benzinin 80 faizi, neftin isə 70 faizi Azərbaycan tərəfindən təchiz edilib.

MÜHƏRİBƏ VETERANLARINA HƏRTƏRƏFLİ DİQQƏT VƏ QAYĞI

Bu müharibədə şərəfli döyüş yolu keçmiş Azərbaycan övladlarının tarixi şücaətləri hər zaman ehtiramla anılır. Xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə müharibə veteranlarına xüsusi diqqət və qayğı göstərərək, onları "xalqımızın qızıl fondu" adlandıraraq Prezident İlham Əliyev də müharibə veteranlarının sosial problemlərinin həllini daim diqqət mərkəzində saxlayır, 9 May - Qələbə bayramı ərəfəsində onlara maddi yardımlar göstərilir. Azərbaycan Prezidentinin 2025-ci il 21 aprel tarixli Sərəncamı ilə 1941-1945-ci illərdə İkinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş şəxslərə 2500 manat məbləğində, İkinci Dünya müharibəsində həlak olmuş və ya sonralar vəfat etmiş döyüşçülərin dul arvadlarına, həmin dövrdə arxa cəbhədə fədakar əməyinə görə orden və medallarla təltif edilmiş şəxslərə, İkinci Dünya müharibəsi illərində döyüş cəbhələrinin arxa hüdudları, yaxud döyüşən donanmaların əməliyyat zonaları daxilində ordunun və

donanmanın mənafeyi üçün tapşırıqları yerinə yetirmiş xüsusi birleşmələrin işçilərinə, İkinci Dünya müharibəsi dövründə Leningrad şəhərinin müdafiəsinə görə müvafiq medal və döş nişanı ilə təltif edilmiş şəxslərə, habelə Leningrad şəhərinin mühasirəsi iştirakçılarına 1250 manat məbləğində birdəfəlik maddi yardım verilib. Bütün bunlar bir daha sübut edir ki, müharibə veteranlarına hərtərəfli diqqət və qayğı Azərbaycanda dövlət siyasətinin başlıca prioritetlərindən biridir.

Azərbaycan xalqı artıq beşinci ildir ki, 1941-1945-ci illər müharibəsində faşizm üzərində Qələbəni 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində qazanılmış böyük Zəfərin doğurduğu sevinc hissi ilə birgə iqiqat qürurla qeyd edir. Xalqımızın uğrunda 30 il mübarizə apardığı ədalət nəhayət Zəfər çaldı, Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədləri çərçivəsində ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa etdi.

Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə və 1941-1945-ci illər müharibəsində canlarından keçmiş bütün oğul və qızlarımızın əziz xatirəsi xalqımızın qəlbində əbədi yaşayacaq.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Minlərlə vətən oğlunun İkinci Dünya müharibəsindəki qəhrəmanlığı müxtəlif xalqlar tərəfindən öyrənilir və xalqımıza məxsus ərənlik nümunəyə çevrilib. Müharibə zamanı göstərdikləri igidliyə görə 130-dan çox Azərbaycan vətəndaşının Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülməsi əlbəttə ki, bu savaşa Azərbaycan oğullarının rolunun böyük və əvəzsiz olduğunu göstərməklə yanaşı, igidliyindən də söz açıır. Müharibə başlanandan keçən qısa müddət ərzində, Azərbaycan ərazisində 87 qırıcı batalyon, 1124 özünümüdafiə dəstəsi təşkil edildi. Bu Qələbənin qazanılmasında çox böyük payı olan xalqımız 600 min oğul və qızını cəbhəyə yola salıb. Onların 300 mindən çoxu döyüşlərdə qəhrəmanlıqla həlak olub. Həmin müharibə zamanı göstərdikləri igidliyə görə Azərbaycanın 130-dan çox nümayəndəsi Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görüldü, 170 mindən artıq əsgər və zabitemiz müxtəlif orden və medallarla təltif edildi.

birinci xanım Mehriban Əliyeva iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, tank qoşunları general-mayoru Həzi Aslanovun məzarını ziyarət edərək abidəsi önünə gül dəstələri qoyub, müharibədə həlak olan bütün Azərbaycan övladlarının xatirəsini ehtiramla anıblar.

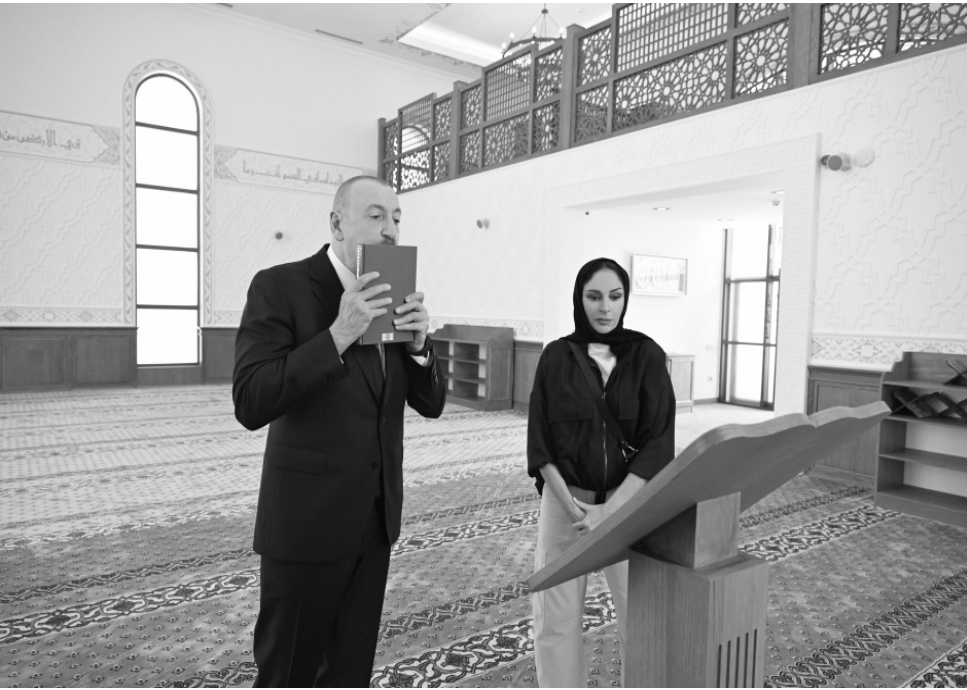
Qeyd edək ki, Azərbaycan xalqı faşizm üzərində tarixi Qələbəyə mühüm töhfələr verib.

Azərbaycanlı çağırışçı və könüllülərdən formalaşdırılan 77-ci, 223-cü, 336-cı, 402-ci və 416-cı milli atıcı diviziyaları Qafqazdan Berlinədək şanlı döyüş yolu keçib. Xalqımızın qəhrəman övladları Moskva, Leningrad, Kiyev, Stalingrad, Simferopol, Odessa və digər şəhərlərin düşməndən azad edilməsində rəşadət göstərmişdilər. Həmyerlilərimiz Polşa, Çexoslovakiya, Yuqoslaviya və digər ölkələrin azad olunmasında da yaxından iştirak etdilər. Xatırladaq ki, Berlində ilk dəfə daxil olan hərbi hissələr içərisində 416-cı diviziyası da var idi.

Bu Qələbədə Azərbaycan nefti həlledici

Şuşa yenidən qurulur, Şuşa inkişaf edir!

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mayın 9-da Şuşa rayonunun Daşaltı kənd məscidinin açılışında iştirak ediblər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşa rayonunda xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov və "PMD Projects" şirkətinin direktoru Nəriman Topçibaşev dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülmüş işlər barədə məlumat verdilər.

Daşaltı kənd məscidinin təməli 2021-ci ilin noyabrında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva tərəfindən qoyulub. Məscid kəndin mərkəzində milli memarlıq üslubunda inşa edilib. İkiminareli məscid ümumi memarlıq kompozisiyası, planlaşdırma və bədii-dekorativ xüsusiyyətlərinə görə Qarabağ memarlıq məktəbinin ənənələrinə uyğun inşa olunub. Hündürlüyü 22,5 metr olan minarələr layihələndirilərkən Yuxarı Gövhər Ağa məscidinin minarələrinin formasından istifadə olunub. İkimərtəbəli məsciddə eyni vaxtda 150-dən çox insan ibadət edə biləcək.

Daşaltı kənd məscidinin inşası Prezident İlham Əliyevin işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə maddi-mədəniyyət abidələrimizin, dini ocaqlarımızın bərpası və yenilərinin tikilməsi ilə bağlı verdiyi tapşırıqlara uyğun həyata keçirilib. İşğal

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mayın 9-da Şuşaya və Xocalıya səfər ediblər

dövründə dağıdılan məscidlərimizin bərpası, yeni dini ocaqların inşası Azərbaycan dövlətinin xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinə, mədəni və tarixi zənginliyinə verdiyi qiymətin göstəricisidir.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma "Daşaltı kəndinin yenidən qurulması layihəsi" çərçivəsində görülmüş işlər barədə də məlumat verildi. Bu layihə yerli memarlıq

irsinə sadiqlik, ekoloji davamlılıq və müasir turizm infrastrukturunu ilə kənd həyatını birləşdirir. Ümumi sahəsi 65 hektara yaxın olan Daşaltı kəndində 80 otaqlı 5 mərtəbəli hotel binası, kotteclər, ticarət və ictimai obyektlər, o cümlədən, informasiya mərkəzi, sərqi binası, emalatxana inşa ediləcək. Layihəyə əsasən təbiət və tarixlə vəhdət təşkil edən, geniş turizm imkanları olan kənd məkanının

yaradılması nəzərdə tutulur.

Daşaltı kəndinin rekreasiya zonası təbiətə minimal müdaxilə prinsipi ilə layihələndirilib və təbiətsevərlərin ətraf mühitlə daha sıx əlaqə qurmasına imkan yaradacaq. Layihə müxtəlif yaş qrupları və maraqlara uyğun fəaliyyətləri özündə birləşdirir, həmçinin funksionallıq, sakitlik və macəra arasında tarazlıq yaradaraq, nadir istirahət təcrübəsi təqdim edir.

Dünən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşa Müalicə-Sağlamlıq Mərkəzinin açılışında iştirak ediblər. Səhiyyə naziri Teymur Musayev dövlətimizin başçısına və birinci xanıma görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Bu tibb ocağının təməli 2021-ci ilin noyabrında Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə qoyulub. Altı korpusdan ibarət olan mərkəz 90 çarpayılıqdır. Burada terapiya, pediatriya, cərrahiyyə və digər şöbələr fəaliyyət göstərəcək. Mərkəzdə, həmçinin konsultativ poliklinika, uşaq poliklinikası, şüa-diaqnostika, funksional diaqnostika, fizioterapiya və tibbi bərpa şöbələri, klinik diaqnostik laboratoriya yaradılıb. Şuşa Müalicə-Sağlamlıq Mərkəzi müasir standartlara cavab verən tibbi avadanlıq, o cümlədən kompüter tomoqrafiyası, rəqəmsal teleskopik rentgen, rəqəmsal stasionar USM cihazları ilə təchiz olunub. Bunlar isə öz növbəsində Mərkəzə müraciət edənlərin müayinə və müalicəsini yüksək səviyyədə aparmağa geniş imkanlar yaradır. Tibb ocağının ərazisində Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi, hemodializ və digər korpuslar inşa olunub.

Ardı Səh. 5

Şuşa yenidən qurulur, Şuşa inkişaf edir!

Əvvəli-Səh-4

Qeyd edək ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə Azərbaycan dövləti tərəfindən digər sahələrlə yanaşı, tibb xidmətlərinin yüksək səviyyədə təşkili üçün də genişmiqyaslı işlər həyata keçirilir. Şuşada bu cür müasir tibb ocağının yaradılması bunun əyani göstəricisidir. Şuşa Müalicə-Sağlamlıq Mərkəzi şəhərdə yaşayacaq əhəlinin tibbi təminatı və sağlamlığının qorunması istiqamətində icra olunan sosial infrastruktur layihəsi kimi çox mühüm rol oynayır. Mərkəzin xidmətlərindən, eyni zamanda, ətraf şəhər və rayonların əhəli də istifadə edə biləcək.

Mayın 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada inşa ediləcək dördüncü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak ediblər. AZ RTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısına və birinci xanıma yeni yaşayış kompleksi barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Şuşa şəhərində dördüncü yaşayış kompleksinin layihəsi çərçivəsində 16 binanın inşası nəzərdə tutulub. Kompleksin ümumi sahəsi 6,2 hektardır. Ümumilikdə yaşayış kompleksində 274 mənzilin inşası planlaşdırılır. Binalarda bir, iki, üç, dörd və beşotaqlı mənzillər olacaq. Yaşayış kompleksinin ərazisində zəruri sosial infrastruktur yaradılacaq.

Azərbaycanın mədəniyyət beşiyi sayılan Şuşa 2020-ci il noyabrın 8-də işğaldan azad edildikdən sonra burada genişmiqyaslı tikinti-quruculuq prosesinə başlanılıb. Bu gün şəhər tarixi siması

və mədəni irsi qorunub saxlanılmaqla bərpa olunur, doğma sakinlərinə yenidən qucaq açır. İndiyədək Şuşaya 376 ailə, ümumilikdə 1409 nəfərdən artıq keçmiş məcburi köçkün qayıdıb.

Qeyd edək ki, indiyədək Şuşada 450 mənzildən ibarət 23 bina sakinlərin istifadəsinə verilib. Növbəti mərhələdə daha üç layihənin icrası nəzərdə tutulur. Dövlət və özəl tərəfdaşlığı çərçivəsində şəhərin mərkəzi küçəsində 10 yaşayış kompleksi inşa edilir. Onların sırasına mehmanxana, ofis binaları və digər obyektlərin tikintisi daxildir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 9-da "Azərişiq" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin "Xocalı" yarımstansiyasının və Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin açılışında iştirak edib. "Azərişiq" ASC-nin sədri Vüqar Əhmədov dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi. Bildirildi ki, 3200 KVA gücündə "Xocalı" yarımstansiyası və Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi Xocalı rayonu ərazisində inşa edilmiş yeni yaşayış komplekslərinin, kənd təsərrüfatı və turizm obyektlərinin, eləcə də sosial-iqtisadi təyinatlı müxtəlif infrastrukturun dayanıqlı, etibarlı və fasiləsiz elektrik enerjisi təminatını həyata keçirmək məqsədi daşıyır.

Yarımstansiyanın elektrik təchizatı üçün "Xankəndi-1" və "Əsgəran" yarımstansiyalarından müvafiq olaraq elektrik verilişi xətləri çəkilib. Tikintisi aparılan 35 kV-luq elektrik verilişi xətti vasitəsilə bu yarımstansiya "Ağdam-2" yarımstansiyası ilə əlaqələndiriləcək ki, bununla da Ağdam-Əsgəran-Xocalı-Xankəndi şəhərləri arasında dairəvi elektrik təchizatı

tı sxemi yaradılacaq.

Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi vasitəsilə iş şəbəkələrin cari vəziyyətinə dair bütün məlumatlar mərkəzləşdirilmiş şəkildə toplanılır və emal olunur, avadanlıqlar məsafədən idarə edilir və real vaxtda monitorinqi rəqəmsal sistemlər vasitəsilə həyata keçirilir. Yarımstansiya bu məqsədlə yeni nəsil rəqəmsal texnologiyalar və idarəetmə avadanlıqları ilə təchiz edilib.

Bu Mərkəz şəbəkənin etibarlı istismarını dəstəkləməklə yanaşı, elektrik enerjisinin ötürülməsi zamanı itkilərin və ümumi istismar xərclərinin azaldılmasına da şərait yaradır. Yarımstansiyadan qidalanan istehlakçılara elektrik enerjisi verilişində yaranan fasilələr barədə Mərkəz vasitəsilə real vaxt rejimində əvvəlcədən məlumat ötürülmə imkanı yaradılıb. Bərpaolunan enerji mənbələrinin elektrik şəbəkə

lərinə inteqrasiyası prosesi Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi tərəfindən mərkəzləşdirilmiş şəkildə idarə olunduğundan enerji təchizatında fasilələrin yaranma riski minimuma endirilib. Mərkəz alınan və ötürülən elektrik enerjisinin miqdarına görə yarımstansiyanın işinin multifunksional rejimə qurulmasını, cihaz və avadanlıqların bir-biri ilə koordinasiyasını tam təmin edir.

Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzində 52 kVt gücündə Günəş panelləri də quraşdırılıb və istehsal olunan enerjinin şəbəkəyə ötürülməsi təmin edilib, ərazisində elektromobillər üçün sürətli enerjidləndirmə cihazları quraşdırılıb.

Dünən həmçinin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev "Qoç Ət" Kəndli Fermer Təsərrüfatı MMC-nin Xocalı rayonunun Xanabad kəndi ərazisində yerləşən heyvandarlıq kompleksinin açılış mərasim

ində iştirak edib. İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov dövlətimizin başçısına kompleksin fəaliyyəti barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, kompleksə damazlıq, ətlik-südlük heyvandarlıq, istehsal və ictimai iaşə xidmətləri daxildir. Damazlıq fermer təsərrüfatının ümumi tutumu 750 baş iribuynuzlu heyvandan ibarətdir. Hazırda təsərrüfatda 355 baş üç növ müxtəlif cins iribuynuzlu damazlıq heyvan var. Türkiyə və Almaniya texnologiyaları tətbiq olunmaqla fəaliyyət göstərən kompleks illik 100 ton ət, 2 min ton süd istehsalı gücünə malikdir. Gələcəkdə süd istehsalının illik 3 min tona çatdırılması nəzərdə tutu

lur. Kompleksdə istehsal olunan məhsullar daxili bazarla yanaşı, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə və Qətərə ixrac olunacaq.

Müəssisənin işğaldan azad olunmuş ərazilərdəki fəaliyyəti nəticəsində 55 iş yeri yaradılıb. Gələcəkdə süd istehsalı müəssisəsinin də işə salınmasından sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə şirkət tərəfindən yaradılan iş yerlərinin sayının 100-ə çatdırılması nəzərdə tutulur.

Layihə dəyəri 4,2 milyon manat olan kompleksin ərazisi 7,6 hektardır. 500 hektardan çox ərazidə işə payızlıq arpa və buğda əkilib ki, bu da təsərrüfatda yemə olan ehtiyacı qarşılıyacaq.

Qeyd edək ki, işğaldan azad olunmuş torpaqlarımıza Böyük Qayıdış Azərbaycanın iqtisadi potensialının artmasına geniş imkanlar yaradır. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında sahibkarlıq fəaliyyətinin təşviqi biznes cəlbədiciyyətinin artırılmasında, regionun inkişafında və əhəlinin rifahının yaxşılaşdırılmasında mühüm rol oynayır. Bölgədə yeni istehsal müəssisələrinin qurulması, məşğulluğun təmin olunması məqsədilə yerli və xarici investorların cəlbə istiqamətində dəstək tədbirləri həyata keçirilir. Regionda istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan rezidentlər üçün idxal edilən texnika, texnoloji avadanlıq və qurğular, habelə xammal və materiallar ƏDV və gömrük rüsumlarından, həmçinin burada fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektləri mənfəət, torpaq, əmlak və sadələşdirilmiş vergidən azad olunublar.

siyasi varisi, İlham Əliyevə etimad göstərdi. Bu etimad zaman keçdikcə möhkəmləndi, çünki İlham Əliyev lider kimi sözünü əmələ çevirdi, siyasi iradəni konkret nəticələrə yönəltdi.

Müasir Azərbaycanın qüruru – 44 günlük müharibənin Zəfəri

Prezident İlham Əliyevin 17 il ərzində həyata keçirdiyi hərbi, iqtisadi və diplomatik islahatlar 2020-ci ildə öz bəhrəsini verdi. 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə 30 illik işğala son qoydu. Bu Zəfər – Heydər Əliyev siyasətinin davamlılığının və xalq-lider birliyinin ən parlaq nümunəsi oldu. Bu qələbə ilə həm də bütün dünyaya sübut edildi ki, Azərbaycan heç bir halda torpağını güzəştə getmir və öz gücünə güvenir.

İlham Əliyevin dövlətçilik missiyası – strateji inkişaf və global liderlik

Prezident İlham Əliyevin apardığı siyasət nəticəsində Azərbaycan bu gün dünya üçün etibarlı tərəfdaş, region üçün isə lider dövlətdir. Qarabağda aparılan yenidənqurma işləri, “Böyük Qayıdış” Dövlət proqramı, beynəlxalq tədbirlərin ev sahibliyi – bunlar artıq müstəqil Azərbaycanın öz tarixini yazmasının nümunələridir.

Bir tarixi miras – iki böyük Lider

Azərbaycan tarixində xalqla lider arasında yaranan mənəvi bağlılıq nümunələri çox deyil. Ancaq Heydər Əliyev şəxsiyyətində bu bağ sadəcə, siyasi simpatiya deyildi – bu, bir xilaskar inamı, milli qürur və gələcəyə ümid idi. Siyasi portretinə nəzər salanda aydın olur ki, Ulu Öndər Azərbaycan xalqı üçün təkcə rəhbər yox, həm də ümid işığı, təhlükədən çıxış yolu, sabaha gedən yolun bələdçisidir.

1990–1992-ci illər – milli dövlətçiliyin mürəkkəb dövrü

XX əsrin sonlarında Azərbaycan Sovet imperiyasının dağılması ilə yeni müstəqil mərhələyə qədəm qoydu. Amma bu mərhələ sevinc yox, daha çox acı ilə başladı. 1990-cı il 20 Yanvar faciəsi, Qarabağda alovlanan müharibə, Bakıda siyasi anarxiya, Moskvadan yönəldilən təxribatlar və iqtidarsız rəhbərliyin xalqın etimadını itirməsi... Bütün bunlar dövlətin dağılmaq təhlükəsi ilə üz-üzə olduğunu göstərirdi. 1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqilliyi formal olaraq dəyure elan olunsada, bu dövlətin real əsasları yox idi. İdarəetmədə xaos, ordu və təhlükəsizlik sistemində parçalanma, iqtisadi böhran və bölgələrdə separatizmin güclənməsi artıq dövlətin yox olma de-facto dağılmaq təhlükəsini gündəmə gətirmişdi. Ən ağırlısı isə xalqla hakimiyyət arasında yaranmış uçurum idi.

Ümid yeri – Heydər Əliyev

Məhz belə bir vaxtda Naxçıvan Muxtar Respublikasında Heydər Əliyev xalqın təkidli tələbi ilə siyasi fəaliyyətə qayıtdı. Bu qayıdış, bir bölgənin deyil, bütün Azərbaycanın siyasi xilası üçün bir signal idi. O, ilk gündən Moskvaya qarşı qəti mövqe tutdu, Azərbaycan xalqının hüquqlarının pozulmasına qarşı çıxış etdi, 20 Yanvar hadisəsinə siyasi qiymət verilməsini tələb etdi. Naxçıvanda üçrəngli bayrağın dövlət bayrağı kimi qaldırılması və “Sovet Sosialist” sözlərinin rəsmi adlardan çıxarılması məhz bu uzaqgörən liderin təşəbbüsü ilə reallaşdı.

Həmin dövrdə Azərbaycan xalqının əksər bölgələrində yalnız bir sual səslənirdi: “Heydər Əliyev Bakıya nə vaxt gələcək?”. Bu sual artıq xalqın öz taleyini kimə etibar etmək istədiyini göstərirdi. Və nəhayət, 1993-cü ilin yayında xalqın təkidli tələbi ilə Heydər Əliyev Bakıya qayıtdı. Bu qayıdış xalqla liderin tarixi birliyinin – xalq-iqtidar həmrəyliyinin təntənəsi idi.

Xalq-Heydər Əliyev birliyi – tarixin dönüş nöqtəsi

XİLASKAR - Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi portretindən ştrixlər

Heydər Əliyevin rəhbərliyə gəlməsi ilə dövlətçiliyin sütunları bərpa olundu. Vətəndaş müharibəsi təhlükəsi aradan qaldırıldı, ordu quruculuğu başlandı, beynəlxalq əlaqələr yenidən quruldu və nəhayət, sabitlik bərqərar oldu. Bir sözlə, hüquqi dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Bu sabitlik təkcə sakitlik deyil – inkişafın, investisiyanın, sabahın zəmanəti idi.

Strategiya – müstəqillikdən milli dövlətçiliyə doğru...

1994-cü ildə imzalanan “Əsrin müqaviləsi” Azərbaycanı beynəlxalq iqtisadi arenaya çıxardı. Bu müqavilə təkcə neft deyil,

milli iradənin və dövlətçilik gücünün sübutu idi. Əldə olunan gəlirlər sosial layihələrə yönəldi, ordu gücləndi, təhsil və elm inkişaf etdi, ölkədə milli həmrəylik formalaşdı. Xarici siyasətdə balanslı və uzaqgörən addımlar atıldı. Heydər Əliyev diplomatiyada da yeni məktəb yaratdı – onun danışmaq tərz, prinsipləri və mövqeyi Azərbaycanın maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edən siyasət idi.

İlham Əliyev – Heydər Əliyev yolunun qalib davamçısı

2003-cü ildə xalq öz seçimində bir daha uzaqgörənlik göstərdi – Heydər Əliyevin

Heydər Əliyev və İlham Əliyev – bu iki ad Azərbaycanın müasir dövlətçiliyinin təməlini qoyan və onu zirvəyə yüksəldən liderlərin təcəssümüdür. Biri dövlətin banisi, digəri isə o dövlətin əbədiyyətinin və qələbəsinin təminatçısıdır. Bu tandem – Azərbaycan xalqının qüdrətini, zəfər əzmini və gələcəyə inamını formalaşdıran misilsiz məktəbdır.

Azərbaycan xalqı bu gün fəxrle deyir: “Heydər Əliyev – əbədiyyətin adı, İlham Əliyev – zəfərin simvoludur!”

Bəhruz Quliyev
“Səs” qəzetinin Baş redaktoru

Hər bir xalqın dövlət müstəqilliyini əldə etməsi onun ən böyük sərvətidir. Reallıq ondan ibarətdir ki, bəzi xalqlar tarixin müəyyən dövründə dövlətçiliklərini qursalar da, onu qoruyub saxlaya bilməyiblər. Problemin başlıca səbəbi isə həmin xalqların onları uğurlara, qələbələrə apara biləcək liderinin olmamasıdır. Məhz 1918-ci ilin mayında qurulan və 23 ay yaşayan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süquta uğramasının səbəbi Liderin olmamasından irəli gəlmişdir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti süquta uğradıqdan sonra Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək, 18 oktyabr 1991-ci ildə qəbul etdiyi "Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya aktı" ilə yenidən dövlət müstəqilliyini qura bildi. Lakin liderin olmaması səbəbindən yenidən ölkə təlatümlü vəziyyətlə üzləşdi. 1992-ci ildə iqtidara gələn AXC-Müsavat cütliüyü hakimiyyətdə qaldığı bir il ərzində ölkəni uçuruma sürüklədi. Yanlış siyasətin aparılmasının nəticəsi olaraq ölkəmizdə anarxiya, kaos, hərə-mərclik hökm sürürdü. Qanunsuz silahlı dəstələr, quldur dəstələri meydan sulayırdılar. İqtidarın səriştəsizliyi nəticəsində Azərbaycan iqtisadi böhranın mənəşəsində boğulur, ölkə parçalanırdı. Bundan istifadə edən erməni hərbi birləşmələri xarici güclərin hərbi siyasəti ilə ardıcıl olaraq torpaqlarımızı işğal edirdi. Qəncədə baş verən hərbi qiyam ölkədə cərəyan edən kaos və anarxiyanın, hərə-mərcliyin kulminasiya nöqtəsi oldu. AXC-Müsavat iqtidarı mövcud problemləri həll etmək əvəzinə xalqın üzərinə silahlı dəstələr göndərərək, qırğınlara yol açan fəaliyyət yolu tutdular.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin yenilməz iradəsi ölkəni bəlalardan xilas etdi

Dövlət müstəqilliyinin itirilməsi, vətəndaş müharibəsinin qaçılmaz olduğu bir vaxtda ölkə ziyalıları bir araya gələrək Ulu Öndər Heydər Əliyevin Bakı şəhərinə gəlib hakimiyyət sükani arxasına keçməsi çağırışını etdilər. Bununla bağlı 1992-ci ilin oktyabrın 16-da "91"-lərin Dahi Öndər Heydər Əliyevə müraciəti ünvanlandı. Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqın çağırışına 1992-ci il oktyabrın 24-də ziyalıların müraciətinə cavab verməklə münasibət bildirdi. 1993-cü il iyunun 15-də Heydər Əliyev Bakıya gəldi, ölkəmizi kaosdan, anarxiyadan, parçalanmaqdan, yox olmaqdan xilas etmək üçün gərgin fəaliyyətə başladı. Qısa müddətdə siyasəti sabitləşdirdi, iqtisadi dirçəlişə nail olundu. Bütün sahələrdə olduğu kimi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində Dahi Öndərimiz Heydər Əliyev müərəqqi addımlar atdı, qərar və fərmanlar imzaladı. Milli sərvətimiz olan yeni konstitusiyanın qəbul edilməsi xalqımıza əvəzsiz xəzinə bəxş etmiş oldu. Müstəqil Azərbaycanımızın ilk Konstitusiyası Dahi

Öndərimiz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlandı və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qəbul edildi. 1995-ci il noyabrın 27-də qüvvəyə minmiş bu qanun müstəqil Azərbaycanın ilk, ümumilikdə isə ölkəmizin beşinci Konstitusiyası idi. Təəssüflər olsun ki, 1918-ci ildə qurulan və cəmi 23 ay ömür sürən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Əsas Qanununu qəbul edilməmişdir. Sadəcə, AXC parlamentin qəbul etdiyi qanunlarla idarə edilmişdir. Düzdür, o dövrdə qanun layihəsi hazırlanırdı, lakin bolşevik Rusiyanın Azərbaycanı işğal etməsi AXC-nin Əsas qanunu qəbul etməsinə imkan vermədi. Yalnız Ana Yasa Azərbaycanın SSRİ-nin tərkibinə daxil olduqdan sonra Rusiyanın qanunları əsasında 1921-ci il mayın 19-da hazırlanaraq qəbul edilmişdir. Azərbaycanın sayca ikinci konstitusiyası 1927-ci ilin mart ayında qəbul edilmişdir. O zaman Azərbaycan ittifaqın tərkibində idi. 1936-cı ildə SSRİ-nin yeni əsas qanunu qəbul edildikdən sonra ona müvafiq olaraq, 1937-ci ildə Azərbaycanın sayca üçüncü konstitusiyası qəbul olundu. Azərbaycan SSR-in sayca dördüncü konstitusiyası 1978-ci ildə qəbul edildi. Bu konstitusiyanın hazırlanması və qəbulu Ulu Öndər Heydər Əliyevin iştirakı ilə həyata keçirilmişdir. Dahi Öndərimizin təkidilə 1978-ci il konstitusiyasında Azərbaycan dilinin dövlət dili statusu əks olundu. Konstitusiyada Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması haqqında 73-cü maddə qəbul olundu. O vaxta qədər SSRİ məkanında rus dili dövlət dili kimi təbliğ edilirdi. Belə bir şəraitdə, yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyevin yenilməz iradəsi sayəsində 73-cü maddənin qəbulu mümkün olmuşdur.

Hüquqa və ədalətə söykənən siyasət

Dahi Öndərimiz Heydər Əliyev ikinci dəfə hakimiyyətə gəlişindən sonra xalqın və dövlətin maraqlarını hər şeydən üstün tutmağı bacarmışdır. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi istiqamətində atılan addımlardan başlıcası Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi olmuşdur. Ulu Öndər dəfələrlə ölüm hökmünün ləğv edilməsinin vacibliyini bildirmiş və qanunda dəyişikliyin edilməsinin vacibliyini qeyd etmişdir. Bildirmişdir ki, ölüm cəzasının mövcud olması və tətbiqi

Böyük qələbələrə imza atan LİDER

insan ləyaqətinə zidd hesab edilir: "İnsan ləyaqətinə, bütövlükdə insan hüquqları ideyasına zidd olan ölüm cəzasının tətbiqi, hansı dəlillərə əsaslandırılmasından asılı olmayaraq demokratik cəmiyyətdə qeyri-insan və amansız tədbir kimi qiymətləndirilir". Beləliklə, məhz Dahi Öndərin təşəbbüsü ilə Milli Məclis 1998 - ci il fevralın 10 - da Şərqdə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda ölüm cəzasının ləğv edilməsi barədə qanun qəbul etmişdir. Ölüm cəzasının ləğvi Azərbaycanın hüquqi-demokratik dövlət quruculuğu yolunda olmasını bir daha sübut edir. Bununla bağlı Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında 22 fevral 1998-ci ildə imzaladığı Fərmanında qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının ümumxalq səsverməsi ilə qəbul edilmiş Konstitusiyasında insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətimizin ali məqsədi kimi bəyan edilmişdir. Azərbaycan dövləti siyasi-hüquqi potensialından tam istifadə etməklə bu məqsədə nail olmaq və müvafiq hüquqi mexanizmlər yaratmaq üçün tədbirlər görür. Konstitusiyada irqindən, milliyyətinə, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əqidəsindən, siyasi və sosial mənsəbiyyətindən və sair hallardan asılı olmayaraq hər bir insanın hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi qanunvericilik, icra və məhkəmə orqanları qarşısında ümdə vəzifə kimi qoyulmuşdur. Artıq hüquqa və ədalətə söykənən, vətəndaş cəmiyyətinin və bazar iqtisadiyyatının inkişafına tam zəmanət verən qanunvericilik bazasının əsası qoyulmuş və onun təkmilləşdirilməsi davam etdirilir. Ölkəmizdə demokratik cəmiyyətin formalaşdırılması üçün hər cür şərait yaradılmışdır.

Dahi Öndərimiz Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu siyasəti uğurla davam etdirən Fətəh Sərkərdə

Qurulan dövlətin, həyata keçirilən siyasətin ana xəttini insanların daha rahat, təhlükəsiz və sosial iqtisadi cəhətdən təmin olmaqla yaşaması təşkil edir. Əfv və amnistiya aktlarının qəbul edilməsi humanist və xeyirxah siyasətin hər kəsə hörmət üzərində qurulduğunu təsdiqləyir. Dahi Öndərimiz Heydər Əliyevin humanist qərarı ilə 1995 - ci ildən əfv və amnistiya təsisatları bərpa edilmişdir. Həmin vaxtdan indiyədək qəbul olunmuş amnistiya aktları, əfv fərmanları minlərlə şəxsə tətbiq edilmişdir. 1995-ci ildən bu günə qədər Azərbaycanda 64 əfv sərəncamı imzalanıb. Əfv sərəncamları ilə ümumilikdə 7542 nəfər cəzasının çəkilməmiş hissəsindən azad edilib. 2017-ci ildə qəbul edilən Amnistiya aktı ilə 11 min nəfərə şamil olunub. Bu yaxınlarda ölkə Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin 100 illiyi ilə əlaqədar daha yüzlərlə məhbus əfv edilərək azadlığa qovuşdu. Humanistlik və xeyirxahlıq Prezident İlham Əliyevin bu istiqamətdə düzgün və məqsədyönlü siyasət aparmasının müsbət bəhrəsidir. Ulu Öndər hər kəsin hüquqlarına hörmətlə yanaşılmasını, şəxsiyyətin alqaldılması, zorakılıq, işgəncə və bu kimi qeyri-qanuni üsul və vasitələrə yol verilməsi hallarının aradan qaldırılmasını hüquq-mühafizə orqanları qarşısında vacib vəzifə kimi qoymuşdur. Ulu Öndərimiz ölkəmizdə demokratiyanın daha da inkişaf etdirilməsi sahəsində görülən tədbirlərin geniş-

ləndirilməsi məqsədilə 1998-ci il fevralın 22-də "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" fərman imzalamışdır. İnsan hüquqları sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlərin istiqaməti və konsepsiyası həmin sənədlə müəyyən edildi və ümumdövlət səviyyəsinə qaldırıldı. Bunun ardınca təsdiq edilmiş "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı"nda Azərbaycanın konkret inkişaf mərhələsinə uyğun olaraq insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması, elmi-tədqiqat institutunun yaradılması, hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi, mütəxəssislərin hazırlanması, öhdəliklərə əməl edilməsi və digər vəzifələrin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dahi Öndərimiz Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu siyasəti uğurla davam etdirən ölkə Prezidenti İlham Əliyevin yürütdüyü iqtisadi, siyasi və hüquqi islahatların əsasında da məhz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmini məsələsi dayanır. Bununla bağlı ölkəmizin məhkəmə-hüquq sisteminə əsaslı islahatlar aparılmış, bu sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, ədliyyə orqanlarının inkişafı, ədalət mühakiməsində qanunçuluğun artırılması, müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin möhkəmləndirilməsi üçün genişmiqyaslı tədbirlər görülmüşdür. Belə islahatların məntiqi davamı olaraq dövlət başçısının 28 dekabr 2006-cı il tarixli sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı" təsdiq edilmişdir. Bu sənəd insan hüquqlarının təmin edilməsi prosesinin keyfiyyətə yeni müstəviyə keçməsinə, universal və regional səviyyədə yeni əməkdaşlıq strategiyasının qurulmasına, dövlətlə vətəndaş cəmiyyəti arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin yaranmasına xidmət etmişdir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin strategiyasına sadıq olan Prezident İlham Əliyev ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq məqsədilə 2011-ci il dekabrın 27-də imzaladığı sərəncamla "Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı"nı təsdiq etmişdir.

Əhalinin sosial-iqtisadi təminatı ilə bağlı ölkə Prezidenti İlham Əliyev əhəmiyyətli addımlar atıb, sərəncam və fərmanlar verib. Bunun nəticəsidir ki, bu gün Azərbaycan vətəndaşlarının hər cür ehtiyacları təmin olunub. Ən qürurlu və şərəf duyulan zirvə isə 30 il erməni işğalı altında olmuş torpaqlarımızın 44 günlük Vətən Müharibəsi ilə azad edilməsidir. Artıq işğaldan azad edilən ərazilərimizə yeni həyat qayıdıb. İnsanlar quruculuq, abadlıq, bərpa və tikinti işlərindən sonra öz doğma yurd-yuvalarına qayıdılar. Bütün bu kimi uğurlara, nailiyyətlərə görə Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu siyasətinə borcluyuq, Prezidentimiz, Fətəh Sərkərdəmiz İlham Əliyevə təşəkkürlər edirik. Nə qədər Azərbaycan dövləti və xalqı var Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu və Prezidentimiz İlham Əliyevin mükəmməl şəkildə həyata keçirdiyi siyasəti yaşayacaq və ölkəmizə yeni-yeni qələbələr gətirəcək.

İLHAM ƏLİYEV

Heydər Əliyev: həyatı fədakarlıq nümunəsi olan şəxsiyyət

Ötən əsrin 80-ci illərinin sonu, 90-cı illərinin əvvəllərində Azərbaycanda çox mürəkkəb iqtisadi, ictimai-siyasi vəziyyət hökm sürürdü. Bir tərəfdən də Ermənistan Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları ilə ölkəmizə qarşı hərbi təcavüzə başlamışdı. Azərbaycanın ovaxtkı rəhbərliyinin səriştəsizliyi və xəyanətkarlığı, öz vəzifələrini qorumaq üçün sovet rəhbərliyinə yaltaqlanmaları qarşıda xalqı çətin anların gözlədiyindən xəbər verirdi. Sovet rəhbərliyinin bütün bunlardan istifadə etməklə ermənipə-rəst siyasətini aktivləşdirməsi qonşuluqda məqam gözləyən ermənilərə öz murdar niyyətlərini həyata keçirmək üçün əlverişli şərait yaradırdı.

Həmin vaxt ölkəmizin Ermənistanla sərhədboyu rayonları ermənilər tərəfindən mütəmadi olaraq atəşə tutulurdu. Eyni zamanda Naxçıvan Muxtar Respublikasına qarşı da ermənilər ərazi iddiası ortalığa atmış, kommunikasiyaları kəsməklə Naxçıvanı blokada vəziyyətinə salmışdılar.

Məhz belə bir vaxtda – 1990-cı ilin iyul ayında xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyevin doğulub böyüdüüyü Naxçıvana gəlməsi muxtar respublikanı başı üzərini almış təhlükədən, bu qədim diyarı erməni işğalından, muxtariyyətini ləğv olunmaq təhlükəsindən xilas etməklə yanaşı, Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda azadlıq hərəkatının başlanması, Ulu Öndərin xalqın xilaskarı kimi milləti böyük bəlalardan qurtarması, müstəqilliyimizin qorunması, dəimiliyi ilə nəticələndi.

Ümummilli liderimizin Azərbaycana, xalqımıza, onun müstəqilliyinə bəslədiyi məhəbbət fonunda ərazi bütövlüyümüzün bərpası, ölkəmizin inkişafı üçün həyata keçirdiyi misilsiz xidmətlər bu gün öz bəhrəsini verib. Bunu hər bir vətəndaş görür və qürur duyur. Yeni Azərbaycan Partiyasının 30 illik yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirdə partiyanın yaranması tarixinə nəzər salan dövlət başçısının çıxışında da bu məqamlar öz əksini tapmışdı: Partiyamızın yaranması tarixi hadisə idi. O vaxt gənc Azərbaycan Respublikası çətin günlər yaşayırdı. Müstəqilliyimizin cəmi bir yaşı var idi və müstəqilliyimizin birinci ili çox ağır keçmişdir, bəzi hallarda xalqımız böyük faciə-

Prezident cənab İlham Əliyev: Ulu Öndərin yolu ilə gedərək biz, əlbəttə, bu gün dünyada baş verən dəyişikliklərə də çox diqqətlə yanaşıırıq, ən mütərəqqi təcrübəni Azərbaycanda tətbiq edirik. Əminəm ki, növbəti illərdə bu sahədə istədiyimizə nail olacağıq.

lələ üzləşmişdir. Belə bir vəziyyətdə Azərbaycanın görkəmli nümayəndələri, vətənpərvər insanlar, ölkənin gələcəyini düşünən insanlar ölkəmizin nicat yolunu Heydər Əliyevin simasında görürdülər və məhz buna görə Ulu Öndərə müraciət ünvanlamışdılar. Bu müraciəti ünvanlayan məşhur “91-lər” öz tarixi missiyasını şərəflə yerinə yetirdilər. Çünki məhz bu müraciət

əsasında, bu müraciətə cavab olaraq Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransı Naxçıvanda keçirilmişdir. Təsis konfransında ölkəmizin bütün bölgələrindən 500-dən çox nümayəndə iştirak edirdi və onların tarixi qərarları ölkəmizin yeni səhifəsinin açılmasına gətirib çıxardı.

Yeni Azərbaycan Partiyasının Naxçıvanda keçirilmiş birinci təsis konfran-

sını tarixi hadisə adlandıran dövlətimizin başçısı deyirdi: Ulu Öndərin sədrliyi ilə keçirilmiş bu konfransdan sonra ölkəmizdə yeni siyasi qüvvə yaranmışdır. Yeni Azərbaycan Partiyası yarananda müxalifət partiyası kimi yaranmışdır və dövlətin ağır problemlərinin, yükünün bir hissəsini öz üzərinə götürmək böyük məsuliyyət tələb edən addım idi. Çünki o vaxt, bir daha demək istəyirəm, ölkədə gedən proseslər çox narahatedici idi və Azərbaycanın görkəmli nümayəndələrinin məhz Heydər Əliyevə müraciət etməsi bu zərurətdən doğurdu. Çünki ölkə artıq idarəolunmaz vəziyyətə düşmüşdü, bir il ərzində dövlətçiliyin əsasları qoyulmamışdı, demokratik inkişaf ləng gedirdi, əslində, geriye addımlar atılırdı. Biz təkcə senzuranın tətbiq edilməsini yada salsaq, demək kifayətdir ki, o vaxt demokratik mühitdən söhbət gedə bilməzdi. Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransının məhz Naxçıvanda keçirilməsi də buna bağlı idi. O vaxt Bakıda bu konfransın keçirilməsinə icazə verilməmişdi. Yeni, demokratik dəyərlər elan olunsa da, Azərbaycan xalqı faktiki olaraq həyatda bunun əksini görürdü. Media azadlığı yox idi, iqtisadiyyat çox ağır vəziyyətdə idi, insanların sosial vəziyyəti gündən-günə ağırlaşırı, yoxsulluq təxminən 90 faizə çatmışdı, sənaye istehsalı iflic vəziyyətdə idi. Bizim sənayemizin aparıcı sahəsi olan neft-qaz sənayesi də böyük tənəzzülə uğramışdı və faktiki olaraq ölkəmizdə elektrik enerjisi böhranı hökm sürürdü. Nizami ordu yaradılmamışdı, inflyasiya ikirəqəmlidən üçrəqəmliyə keçirdi. Yəni, budur 1992-ci ilin noyabr ayında ölkəmizdə yaranmış vəziyyət.

Heydər Əliyevə cəmiyyətdə inam çox yüksək səviyyədə idi

1980-ci illərin sonu, 1990-cı illərin əvvəlində Azərbaycanın xilası üçün xalqın ziyalı nümayəndələri Ümummilli Liderimizi tək çıxış yolu olaraq görürdülər. Çünki ona inanır və böyük ümid bəsləyirdilər.

Onun birinci dəfə Azərbaycanda hakimiyyətdə olduğu dövrdə gördüyü işlər, dövlətimizin başçısının da vurğuladığı kimi, həmin dövrdə Qarabağda separatist qüvvələrin baş qaldıra bilməməsi bu inamı daha da möhkəmlətmişdi. Dövlət başçısının dediyi kimi: Heydər Əliyevə cəmiyyətdə inam çox yüksək səviyyədə idi. Bu inamın əsas səbəbləri o idi ki, Azərbaycanda işlədiyi dövrdə o həmişə xalqa xidmət edirdi, həmişə xalqın qayğıları ilə yaşayırdı, həmişə xalqla birlikdə idi, bir yerdə idi. Məhz onun rəhbərliyi altında Azərbaycan 1970-80-ci illərin əvvəllərində sovet məkanında ən geridə qalmış respublikadan ən qabaqcıl respublikaların birinə çevrilmişdir və bütün statistik göstəricilər bunu təsdiqləyir. Eyni zamanda, Azərbaycanda yaşayan vətəndaşların həyat səviyyəsi ildən-ilə yaxşılaşırdı, xüsusilə kənd təsərrüfatı ilə məşğul olan insanlar öz həyatını yenidən qura bilmişdilər. Xalqımızın Heydər Əliyevə inamı, yəne də deyirəm, misilsiz idi. Xüsusilə xalqımızın 1980-ci illərdə üzləşdiyi faciə bir daha göstərirdi ki, xalqımız yalnız Heydər Əliyevi rəhbər vəzifədə görmək istəyir.

Dövlət başçısı ötən 30 ilin tarixini çox ətraflı, bütün hadisələri xronoloji ardıcılıqla şərh etməklə böyük bir tarixdən söhbət açır, Ulu Öndərimizin qətiyyətini, iradə və bacarığını tarixi faktlarla göstərir: ...Heydər Əliyev bütün vəzifələrdən istefa verəndən iki həftə keçməmiş erməni separatçıları artıq Qarabağın Azərbaycandan ayrılıb Ermənistana birləşməsi ilə bağlı məsələ qaldırmışdılar. Yəni, bu amillər göstərir ki, Ulu Öndər pensiyada olanda da, xalqımız üçün ən faciəvi günlərdə də xalqla birlikdə idi. 20 Yanvar faciəsinin ertəsi günü Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək sovet hökumətini, Kommunist Partiyasını – uzun illər xidmət etdiyi partiyayı ittiham etmişdir, bu dəhşətli cinayəti qınamışdır. Bütün bunlar və eyni zamanda, Naxçıvanda çalışdığı dövrdə müstəqilliyə doğru atılan addımlar, o cümlədən Azərbaycan Demokratik Respublikasının Dövlət Bayrağının Naxçıvanda rəsmi bayraq kimi təsis edilməsi və digər addımlar, həmçinin Naxçıvanın erməni işğalından qorunması xalqın ona inamını daha da artırır və bütün bu amillər nəticədə xalqımızın müdrikliyinə əsaslanaraq gələcəkdə Azərbaycanı böyük bələldən qurtara bilmişdir.

Bəli, dövlətimizin başçısının da qeyd etdiyi kimi, YAP-ın təsis konfransından yeddi ay keçəndən sonra Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə Bakıya dövlət edilməsi, parlamentin sədri seçilməsi, 11 ay keçəndən sonra - oktyabr ayında isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsi ilə tariximizin o qara səhifəsi bağlanmışdır. Və biz bağlanan o qara səhifədən sonra başlanan tariximizin parlaq səhifələri ilə bu gün fəxr edirik, qürur duyuruq.

Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə çox ciddi iqtisadi islahatlara start verdik

Ulu Öndərin mənəvi və siyasi varisi, daim Heydər Əliyev siyasətindən bəhrələnen və fəaliyyətini bu dahi insanın təcrübələrinə istinad etməklə quran dövlət başçısı cənab İlham Əliyev deyir: Biz Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə çox ciddi iqtisadi islahatlara start verdik. İqtisadiyyatın bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında qurulması məhz o illərdə öz əksini tapmışdır. Azərbaycanın gələcəkdə dünyəvi dövlət kimi inkişafı məhz o illərdə təsbit edilmişdir. Bizim xarici siyasətimizlə milli maraqlar üzərində apardığımız işlər məhz o illərdə xalqa təqdim edilmiş və xalq tərəfindən dəstəklənmişdir. Bir çox başqa sahələrdə, o cümlədən ordu quruculuğu sahəsində atılan addımlar bir neçə ildən sonra imkan verdi ki, biz doğru dan da güclü və nizami ordu yaradaq. Bu gün bütün Azərbaycan xalqı Ordumuzla fəxr edir. Yəni, bu tarixi addımlar ölkəmizin uzunmüddətli strateji inkişaf modelini özündə ehtiva edirdi. Əlbəttə ki, bütün planlarımızı həyata keçirmək üçün bizim güclü maliyyə imkanlarımız olmalı idi. Yaxşı başa düşürdük ki, xarici sərmayələr gəlmədən buna nail olmaq mümkün deyil. Xarici sərmayələrin ölkəyə qoyulması üçün də ilk növbədə

bədə sabitlik olmalı idi və bu sabitlik yaradıldı. O ölkədə ki, 1991-1993-cü illərdə Azərbaycan xalqı faktiki olaraq sabitlik nədir bilmirdi. Qanunsuz silahlı birləşmələr meydana oxuyurdu, Bakı və digər şəhərlərin küçələrində əli avtomatlı insanlar faktiki olaraq hökmranlıq edirdi, kütləvi itaətsizlik hökm sürürdü. Belə bir vəziyyətdə sabitliyi yaratmaq ancaq Heydər Əliyevin nüfuzu, onun cəsarəti və xalqın ona olan inamı hesabına mümkün idi və xarici sərmayələr də ondan sonra dərhal gəlməyə başlamışdır. Məşhur "Əsrin kontraktı" və neft-qaz sahəsində ondan sonra aparılan işlər o vaxt güclü maliyyə zəmini yaratdı. O vaxt atılan addımlar və qəbul edilmiş qərarlar bu gün bizə imkan verir ki, müstəqil iqtisadi siyasət aparaq və beynəlxalq müstəvidə müstəqil ölkə kimi özümüzü təsdiqləyək.

Son 20 ildən artıq dövr Ulu Öndərin bütün tapşırıq və tövsiyələrinin yerinə yetirildiyini göstərir

Ötən illərin hər saatında, hər anında Ulu Öndərimizin tapşırıq və tövsiyələrinin yerinə yetirildiyini görürük. Həm də çox yüksək səviyyədə. Bu tapşırıq və tövsiyələrin yerinə yetirilməsində bütün cəmiyyətimizin səfərbər olduğunu da görmək mümkün olub. Çünki Ulu Öndər Azərbaycan üçün nə qədər əzizdirsə, onun tapşırıq və tövsiyələrinin bu xalqın nümayəndələri tərəfindən yerinə yetirilməsi bir o qədər qürurvericidir. Biz bütün işlərdə həmişə dövlətimizin başçısının arxasında olmuşuq.

Prezident cənab İlham Əliyev Yeni Azərbaycan Partiyasının 30 illik yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirdə bu barədə deyirdi: Yəni, 1993-2003-cü illərdə dövlətçiliyimizin çox möhkəm əsasları qoyuldu. Bu illəri sabitlik və inkişaf illəri kimi xarakterizə etmək olar. Əsas məsələ odur ki, bu siyasət davam etdirilməli idi. Azərbaycan xalqı 2003-cü ildə bir daha müdriklik göstərərək, məhz Ulu Öndərin şəxsiyyətinə olan hörməti ifadə edərək Heydər Əliyev siyasətinə səs verdi. Mən 2003-cü ildə xalqa söz vermişdim ki, bu yoldan dönməyəcəyəm. Son 19 ilin hadisələri onu göstərir ki, belə də oldu, Ulu Öndərin bütün tapşırıqları, bütün tövsiyələri yerinə yetirildi. O, öz siyasi vəsiyyətinə demişdir ki, bir çox işlər görüldü, ancaq görə bilmədiyimiz işləri mənəm davamçılarım görəcək, belə də oldu. Biz onun siyasi xəttini davam və inkişaf etdirərək güclü Azərbaycan dövləti qurduq ki, sözün əsl mənasında, hər bir azərbaycanlı bu dövlətlə, doğma dövlətimizlə fəxr edir. Biz iqtisadi islahatları dərinləşdirdik və son 19 ildə bu sahədə görülmə işlər göz qabağındadır. Təkcə onu demək kifayətdir ki, 2003-cü ildən bu günə qədər bizim iqtisadiyyatımız 3 dəfədən çox artmışdır. Bu il iqtisadiyyatımız rekord həddə çatacaq. İlin sonuna qədər gözlənilən proqnoz onu deyir ki, iqtisadiyyatımız 130 milyard manata çatacaq. Bu, rekord göstəricidir. Bizim uğurlu iqtisadi-maliyyə siyasətimiz nəticəsində xarici dövlət borcumuzu əhəmiyyətli dərəcədə aşağı sala bilmişik. Bu da həm bu gün

üçün, həm gələcək nəsillər üçün böyük üstünlük təşkil edir. Bu gün ona görə ki, bizim kredit reytingimiz yaxşılaşır. Gələcək nəsillər üçün ona görə ki, bu yük gələcək nəsillərin üzərinə düşməyəcək. Bir neçə il bundan əvvəl mənim göstərişimlə aparılan islahatlar nəticəsində bu ilin sonuna biz xarici borcumuzun ümumi daxili məhsulda payını 10 faizə qədər endirəcəyik. Əgər valyuta ehtiyatlarımızı götürsək, bizim valyuta ehtiyatlarımız xarici borcdan 8 dəfə çoxdur. Yəni, ancaq nadir ölkələr bu göstəricilərlə fəxr edə bilər.

Ulu Öndərin vəsiyyəti əsasında və milli-mənəvi dəyərlər üzərində

Azərbaycan xalqının özünəməxsus milli dəyərləri vardır ki, bu xalq hansı dövrdən, çətinliklərdən, müharibələrdən, ağrı-acılardan keçməsinə baxmayaraq həmin dəyərlərə sadıq qalmış, onları qoruya-qoruya nəsillərdən-nəsillərə təhvil vermişdir. Onlardan biri də xalqın birliyi, həmrəyliyi ki, 44 günlük Vətən müharibəsində də bunun şahidi olduq. Ulu Öndərimiz də bu dəyərlərin hər zaman qorunmalı olduğunu tövsiyə edirdi.

Prezident cənab İlham Əliyev: Azərbaycan dövləti Ulu Öndərin bizə etdiyi vəsiyyət əsasında milli-mənəvi dəyərlər üzərində qurulur, inkişaf edir. Azərbaycan dəyərləri bizim üçün əsas dəyərlərdir. Biz hamımız bunun şahidiyik ki, gənc nəsil də milli ruhda böyüyür, gənc nəsil milli ənənələrə sadıqdır, azərbaycançılıq ideyalarına sadıqdır. Azərbaycanda bütün xalqlar bir ailə kimi yaşayır, bu da Ulu Öndərin siyasəti idi. Biz bu siyasəti uğurla davam etdirərək, zənginləşdirərək bu gün Azərbaycanda, hesab edirəm ki, dünya miqyasında nadir və təkrarolunmaz mühit yaratdıq. İkinci Qarabağ müharibəsi bunu bir daha göstərdi. Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların nümayəndələrinin hamısı bir nəfər kimi ölümə getməyə hazır idi, ölümə gedirdi, azad edilmiş torpaqlarda bayrağımızı qaldırırdı. Bu, bizim böyük üstünlüyümüzdür. Bu istiqamətdə həm ölkə daxilində, həm beynəlxalq müstəvidə bu gün Azərbaycan nümunəvi davranış göstərir. Əsas məsələ odur ki, bütün Azərbaycan xalqı tərəfindən, Azərbaycanda yaşayan bütün etnik qruplar tərəfindən bu siyasət dəstəklənir. Bu, bizim gücümüzü artırır və bundan sonra gələcək nəsillər də məhz belə yaşamalıdır, əminəm ki, belə yaşayacaqlar.

Güclü ordu quruculuğu Ulu Öndərin vəsiyyəti idi

Bu, tarixi faktdır ki, 90-cı illərin əvvəllərində ordumuz yox dərəcəsində idi. Yəni ordu quruculuğu işini həmin dövrdə gündəmə gətirən də yox idi. Çünki ovaxtki dövlət rəhbərlərinin başı öz vəzifə kürsülərini qoruyub saxlamağa qarışıq idi. Onlar ordu barədə nə üçün düşünməli idilər ki? Öz əlləri ilə düşməne satdıqları torpaqları qorumaq üçün mü? Bu iki hal bir-biri ilə ziddiyyət təşkil etdiyinə görə bu barədə danışmağa da əsla dəyməz.

Həmin dövrdə Naxçıvanda yaşayan və fəaliyyət göstərən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev üçrəngli dövlət bayrağımızın qaldırılması, dövlət rəmzlərimizin tanınması kimi, artıq orada ordu quruculuğuna da başlanmışdı. Azərbaycan Milli Ordusunun təməli Ulu Öndər tərəfindən qoyulmuşdu. Sonrakı illərdə isə bu, daha da şaxələndirildi və bu sahədə həyata keçirilən bir-birindən əhəmiyyətli işlər bugünkü güclü ordumuzun yaradılması ilə nəticələndi.

Bu barədə dövlətimizin başçısı deyir: Güclü ordu quruculuğu. Bu da Ulu Öndərin bizə olan vəsiyyəti idi. Bu gün Azərbaycan Ordusu artıq özünü təsdiqləyib, cəmi 44 gün ərzində düşməni tarixi torpaqlarımızdan qovub, tarixi ədaləti bərpa edib, xalqımızın qürurunu bərpa edib və bu gün Azərbaycan dövlətinin təhlükəsizliyinin qarantıdır. Biz ordu quruculuğuna həmişə çox böyük diqqət göstərmişik. Bəzi işlər ictimai diqqətə də təqdim edilirdi, bəzi işləri biz daha çox konfidensial, yəni, məxfi şəraitdə aparırıdık, bu da başadüşüləndir. Amma nəticə etibarilə

elə bir qəhrəmanlıq, elə bir peşəkarlıq göstərdik ki, bu, bu gün bir çoxları üçün nümunədir.

Başa çatdırı bilmədiyimiz işləri davamçılarımız başa çatdıracaq

Bu barədə Prezident İlham Əliyevin dəyərli və yaddaqalan, bütün nəsillərə nümunə olan dəyərli fikirlərini dinləmək kifayətdir: Heydər Əliyev öz siyasi vəsiyyətinə bir şey də demişdir. Artıq bunu dəfələrlə demişəm, Azərbaycan xalqı da bilir ki, başa çatdırı bilmədiyimiz işləri davamçılarımız başa çatdıracaq. Onların arasında yəqin ki, mən belə hesab edirəm, ilk növbədə, Qarabağ probleminin həllini nəzərdə tutdu. Biz, onun davamçıları bu problemi bütün işlərimizin mərkəzinə qoyduq. Yəni, hər bir addım, hər bir təşəbbüs, hər bir sərmayə, hər bir beynəlxalq təmas bu məqsədi güdürdü ki, bu, bizi müqəddəs hədəfimizə yaxınlaşdırır, yoxsa uzaqlaşdırır?! Ona görə bütün işlərimizin mahiyyəti məhz bu idi - Qarabağı azad etmək, tarixi ədaləti bərpa etmək. Biz bu hədəfə doğru gedirdik. Bizim yolumuz çox çəkdi. Ancaq elə gedib, elə nöqtə vurmalı idik ki, bu, birdəfəlik olsun. Biz avantüraya heç vaxt gedə bilməzdik. Biz səhv addım, yaxud da ki, vaxtsiz addım atı bilməzdik. Biz hər şeyi ölçüb-biçib öz gücümüzü, eyni zamanda, digər amilləri nəzərə alaraq ən düzgün vaxt seçməli idik, ən düzgün vaxt üçün ən yaxşı vəziyyətdə olmalı idik. Xalqımız Ordumuzla tam birləşdi. Ona görə biz hamımız deyirik ki, bu, ümumxalq Qələbəsidir. Çünki xalq-iqtidar bir yumruq kimi birləşdi və cəmi 44 gün ərzində biz istədiyimizə nail olduq, tarixi ədaləti bərpa etdik, düşməni torpaqlarımızdan qovduq. 8 noyabr 2020-ci il hamımızın yaddaşında əbədi qalacaq, o cümlədən mənim. O vaxt Ulu Öndərin məzarını ziyarət etdim, ondan sonra şəhidlərin qəbrini ziyarət etdim. Şəhidlər xiyabanında Azərbaycan xalqına Şuşa müjdəsini verdim. Ulu Öndərin məzarı önündə özümə dedim ki, bu vəsiyyət də, bu sonuncu vəsiyyət də yerinə yetirildi.

Ulu Öndərin həyatı, fəaliyyəti bir fədakarlıq nümunəsi idi

Bütün həyatını, sağlamlığını xalqının xoşbəxtliyinə, müstəqilliyimizin əbədiyinə, torpaqlarımızın azadlığına həsr edən böyük Heydər Əliyevin həyatı da, fəaliyyəti də bir fədakarlıq nümunəsi idi.

Yaxşı yadımdadır, 80-ci illərin sonu, 90-cı illərin əvvəllərində torpaqlarımızı satanlar isti otaqlarında boş-boş işlərlə məşğul oldular zaman Ulu Öndərimiz qazsız, işıqsız Naxçıvanda buz kimi evdə yaşayır, Azərbaycanın gələcəyi üçün böyük əhəmiyyətə malik olan sənədlərə qaranlıq, soyuq iş otağında imza atırdı. Saatlarla o soyuq otaqda bu xalqın qurtuluşu üçün yollar axtarıb tapırdı.

Minilliklər boyu bir xalqın taleyində belə şəxsiyyətlər çox az halda olur. Biz çox xoşbəxt xalq ki, Ulu Öndər bizim tale payımız, alın yazımız olub. Biz bugünkü müasir, müstəqil Azərbaycan üçün Ulu Öndərimizə, onun ölməz ideyalarına borcluyuq. Dövlətimizin başçısının söylədiyi kimi: Ulu Öndərin həyatı, fəaliyyəti bir fədakarlıq nümunəsi idi. O, hətta özü üçün ən çətin dövrlərdə, artıq son illərdə fiziki sağlamlığı əvvəlki kimi olmadığı dövrdə də hər zaman hər birimizə nümunə göstərirdi. Hər birimiz, o cümlədən mən onun sağlığında da və yoxluğunda da onun kriteriyalarına uyğun hərəkət etməyə çalışırıq. Bu gün bizi qabağa aparan məhz budur - onun xatirəsinə hədsiz hörmət və onun mirasına olan münasibət. Onun mirası da bu gün müstəqil Azərbaycandır. Sonda yenə də dövlətimizin başçısı, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin dəyərli fikirlərini söyləmək istəyirəm: Biz onun siyasi xəttini davam və inkişaf etdirərək güclü Azərbaycan dövləti qurduq ki, sözün əsl mənasında, hər bir azərbaycanlı bu dövlətlə, doğma dövlətimizlə fəxr edir. Bəli, Azərbaycan xalqı bu dövlətlə və Lideri ilə fəxr edir!

Mətanət Məmmədova

Azərbaycan poeziyasının Fikrət Qoca dünyası

*Dövlət başçısının Sərəncamı ilə Azərbaycanın
Xalq şairinin 90 illiyi qeyd ediləcək*

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev milli mədəniyyətin və incəsənətin inkişafına, klassik və müasir yaradıcı şəxsiyyətlərin yubileylərinin keçirilməsinə, onların yaradıcılıq irsinin bütün dünyada yetərinə təbliğ olunmasına böyük önəm verir. Dövlət başçımızın mədəniyyətimizin aparıcı sahəsi olan - ədəbiyyata, bütövlükdə, söz sənətinə yüksək qayğı və məhəbbəti milli-mənəvi dəyərlərimizə olan diqqətin nümunəsidir.

Azərbaycan Prezidentinin "Fikrət Qocanın 90 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Sərəncama imza atması milli-mənəvi dəyərlərimizə, mədəniyyətimizə dövlət tərəfindən göstərilən diqqətin ifadəsidir. Azərbaycan poeziyası yolunda zəngin fəaliyyəti müasir mədəniyyət tariximizin parlaq səhifələrini təşkil edən şairin yaradıcılıq fəaliyyəti nəzərə alınaraq belə Sərəncam imzalanıb. Bu il Azərbaycanın Xalq şairi, Dövlət mükafatı laureatı Fikrət Qocanın (Fikrət Göyüş oğlu Qocayevin) anadan olmasının 90 ili tamam olur. Fikrət Qoca milli şeir ənənələrindən və dünya bədii fikrinin nailiyyətlərindən uğurla bəhrlənərək orijinal dəst-xətni formalaşdırmış söz ustalarındandır. Novator şair kimi o, fəal vətəndaşlıq mövqeyinin ifadəsi olan, dərin humanist məzmunla malik əsərləri ilə ötən əsrin 60-cı illərində Azərbaycan poeziyasına yeni ovqat getirmişdir. Sənətkarın həyat və zaman haqqında lirik-fəlsəfi ümumiləşdirmələrlə zəngin yaradıcılığında müasir insanın mənəvi-əxlaqi kamillik axtarıqları özünün dolğun poetik əksini tapmışdır. Fikrət Qoca ədəbi fəaliyyəti boyunca yüksək ictimai amala sadıq qalmış, doğma xalqının azadlıq ideallarının tərənnümünü daim diqqətdə saxlamış, gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi işinə öz töhfəsini vermişdir.

Sərəncama əsasən, Xalq şairi Fikrət Qocanın 90 illiyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirəcəkdir.

ÖLÜM AYRILIQ DEYİL

Qeyd edək ki, Azərbaycanın xalq şairi

Mixail Lermontov, Taras Şevçenko, Eduard Mejelaytis, İ.Volker, X.Risal, İ.Taufər və başqalarından tərcümələri var. Əsərləri bir sıra xarici dillərə tərcümə olunub.

Şeirlərinə musiqilər bəstələnib ("Anacan, dostum evləmir", "Könlüm", "Günay", "Gəl ey səhər", "Çiçək tapa bilmədim", "Gecə yaman uzundur", "Payız gəldi" və s.). Onun mətni əsasında yazılan musiqi əsərləri tanınmış müğənnilərin repertuarına daxil edilib.

Gənclərin qəhrəmanlıq və fədakarlığından bəhs edən "Təkərlər geri fırlanır", "Yaralı çiçəklər" və "Rəssam düşünür" poemalarına görə 1968-ci ildə Azərbaycan Komsomolu mükafatına, 90-cı illər yaradıcılığına görə "Humay" mükafatına (1998) layiq görüldü. 1995-ci ildə Azərbaycan Respublikasının "Şöhrət", 2020-ci ildə isə "İstiqlal" ordeni ilə təltif olunub.

Bu günə qədər şairin "Qağayı", "Hamiya borcuyam", "Stixi", "Dənizdə ay çiməndə", "Od gəlini", "Yatmadığım gecələrdə",

olmuş şeirlərin müəllifi kimi deyil, həm də nadir bir insan kimi qiymətləndiririk, özü bütöv, sözü bütöv, alıcınab və gözü tox şəxsiyyət kimi, etibarlı dost kimi sevirik".

Sənət aləmində özün kimi yerimək, özünə sadıq qalmaq əsas şərtlərdən biridir. Axı, hər insan bir dünyadır. Fikrət bu böyük gerçəkliyi ilk addımlarından çox gözəl başa düşdü. "Hər ürək oxunmamış bir kitabdır", "hər üzün qırışında bir ömrün hekayəti" gizlənsə, bu sirli dünyadan söhbət açmaq istəyən sənətkar da o ələmə öz qəlbinin pəncərəsindən baxmaya bilməz. Beləliklə, eyni insan qəlbinin çırpıntıları hər sənətkara başqa sözlər pıçıldayır və sənətkarların baxış əlvanlılığı sənətin əlvanlılığını yaratmış olur. Bu baxış əlvanlılığı içərisində Fikrət yalnız deyim tərzii ilə deyil, düşüncə tərzii ilə də seçilir. Daha doğrusu, deyim tərzii düşüncə tərzindən doğur.

Xalq şairi Qabil yazmışdır: "Deyirlər ki, Fikrət Qoca poeziyası intellektual poeziyadır. Mən də bu fikirlə şərikəm. Bəs, onda, o hansı şairdir ki, şeirlərinə, əsərlərinə ağıllın, kamalın ziyası süzülməsin? Fikrət Qocanın şeirləri ritorikadan, şüarçılıqdan, qoşmaçılıqdan (klassik qoşmanın dəxli yoxdur), uzaq, sözün, fikrin, hadisənin, təsvirin mahiyyətinə varan poeziyadır".

Şairin ən uğurlu şeirləri, əslində, keçdiyimiz yollar, dünənimiz, bugünümüz haqqında sənətkar təhkiyəsi, poetik nağıllardır. Onların sevinc doğuranları da var, kədərlandırən, düşündürüb-daşıdıran, həyəcanlandıran nağıllar isə daha da çoxdur. Fikrət ağırlı problemlərdən danışmağı üstün tutan şairlərimizdən idi. Fikrət Qocanın çox iti, dəqiq müşahidə qabiliyyəti ilə hər zaman seçilirdi. Şeirləri belə bir fikri söyləməyə əsas verir ki, adamın bu üzünə baxanda o biri üzünü də görür.

AZADLIĞIN ZƏRRƏSİ FİKRƏT QOCA ŞEİRLƏRİNDƏ

Fikrət Qocanın musiqi yazılan şeirlərində ruhumuzun daşıyıcısı olan nə qədər əlvən və hərərətli sözə, ifadəyə rast gəlmək mümkündür. Məhz bu, onun şeirlərinin əlvanlılığından irəli gəlir. Fikrət Qoca şeirləri və nəğmələri çoxdan xalq tərəfindən sevilən əsl xalq şairidir. Şeir azad olmalıdır. Budur, məhəbbət. Azadlıq ən böyük nemətdir. Ömrümüz boyu can atdığımız azadlıq zərrə-zərrə səpilib Fikrətin şeirlərinə.

"Fikrət Qoca poeziyasında da mizə gərilib gülən F.Qocaya bənzəyir. Bəzən mısra gülmür, bəzən beyt, bəzən də bənd gülmür. Amma bir az da diqqət kəsildəndə, görürsən ki, bütövlükdə şeir gülmür, onun hər bir əsərində dərd, kədər, qüssə var: həyatda olduğu kimi, insanın insan olduğunu unutdurma-yacaq qədər... Elə bir buna görə şair olmağa, Fikrət Qoca ömrü yaşamağa dəyərmisən" - deyirdi Arif Əmrəhoğlu.

Çağdaş Azərbaycan şairinin istedadlı nümayəndələrindən biri olan Fikrət Qocanın poeziyasında da məhz onun şəxsiyyəti ifadə edilmişdir. O, öz şəxsi nümunəsi ilə özündən sonra gələn ədəbi nəsilə şəir yazmaqdan əlavə səmimi, sədaqətli, diqqətli, səxavətli, bütöv olmağı, sözü üzə deməyi, dalca danışmağı, yaxşı dostluğu, yoldaşlığı, bir sözlə, insanlığı öyrədib. Ona görə də bu gün aramızda olmasa da onun poeziyası sevilir və hər zaman oxuculara yol göstəricisi olur.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

"Günlərin bir günü", "Gül ömrü", "İnsan xasiyyəti", "Ömürdən səhifələr", "Mavi dünyanın adamları", "Taleyn ağır taleyi", "Seçilmiş əsərləri", "Eldən elə - dildən dilə", "Sükutun səsi" və s. kitabları oxucuların ixtiyarına verilib. Yaradıcılığının əsasında dayanan yeni fikir, yeni ahəng uğrunda apardığı mübarizə diqqəti cəlb edir. Bu, o deməkdir ki, onun yaradıcılığında ənənə və novatorluq ayrıca çalarlar ilə üzə çıxır. Fikrət Qoca şeirləri heca vəznində yaratsa da, onun sərbəst düşüncələrində qafiyə axtarışı kənarda qalır. Bu keyfiyyətlər yaradıcılığında təbii və səmimi şəkildə üzə çıxdığı üçün diqqətə layiqdir.

Fikrət Qocanın şeirlərini oxuculara sevdiren ədəbi irsində olan qüvvətli yenilik hissidir. Onun şeirlərində bir şairin ömrü görünür. Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli qələm sahibləri onunla bağlı düşüncələrində Fikrət Qocanın yaradıcılıq yolunun məxsusi dəyərlərindən, çalarlarından bəhs edir, bu irsi yüksək qiymətləndirirlər.

HƏR ÜRƏK OXUNMAMIS BİR KİTABDIR

Xalq yazıçısı Anar Fikrət Qocanın sağlığında belə yazırdı: "Dünya ölkələrindəki minlərlə oxucu da Fikrət Qocanı böyük istedad sahibi, gözəl şair kimi sevir. Fikrəti yaxından tanıyanlar, o sıradan da mən, onu yalnız bənzərsiz sənətkar, dillər əzbəri

Fikrət Qoca 1935-ci il avqustun 25-də Ağdaş rayonunun Kotanarx kəndində anadan olub. Şair ədəbi yaradıcılığa kiçik yaşlarından meyil göstərüb. O, 1964-cü ildə Moskvada Maksim Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunu bitirib. Əsərləri 1956-cı ildən mətbuatda çap edilir. Azərbaycan Radio və Televiziya Verilişləri Komitəsində, "Azərbaycan gəncləri" qəzetində, "Azərbaycan" jurnalında fəaliyyət göstərüb, Azərbaycan Yazıçılar Birliyində beynəlxalq əlaqələr üzrə məsul katib olub. "Qobustan" incəsənət toplusunun baş redaktoru, AYB-nin katibi kimi çalışıb. Çap etdirdiyi şeir kitablarında vətən məhəbbəti, vətənpərvərlik duyğuları, insan və zaman haqqında düşüncələri öz əksini tapıb.

Dünyanın bir çox ölkəsində yaradıcılıq səfərlərində olub, həmin ölkələrdə gedən milli azadlıq hərəkatlarına şeirlər həsr edib, o cümlədən, Kubanın azadlıq mübarizi Ernesto Çe Gevara ("Ünəvansız məktublar"), Qvineya-Bisauun azadlıq hərəkatı xadimi Amilkar Kabral ("Amilkar Kabral"), Filippinin milli qəhrəmanı Xose Risal ("Xose Risal"), vietnamlı gənc Li Vi Tom ("Li Vi Tom") və b. haqqında poemalar yazıb. 1990-cı illərdə yazdığı "Oddan keçənlər", "İnsan səviyyəsi", "Adi həqiqətlər" və s. poemalarında Azərbaycanda gedən azadlıq mübarizəsindən bəhs olunur. Onun bir sıra nəsr əsərləri də var. "Ölüm ayrılıq deyil" (1990), "Hələlik, qiyamətədek" (2000) povestlərində 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələri öz əksini tapıb.

**Ötən əsrin ən dəhşətli faciələ-
rindən biri də II Dünya
müharibəsidir. Bu müharibədə
Azərbaycan xalqının da payı az
deyil. İstər ön, istərsə də arxa
cəbhədə böyük fədakarlıq göstə-
rən xalqımız bütün maddi və
mənəvi sərvətlərini bu mühari-
bədə qəhrəmanlıqla döyüşən
oğul və qızları üçün səfərbər
edib. Cəbhəni vaxtında və
yüksəkkeyfiyyətli yanacaq
təmin etmək üçün Azərbaycan
neftçiləri rəşadət nümayiş etdi-
riblər, gecə və gündüz demədən
öz vəzifələrini şərəflə yerinə yeti-
rirlər. Bakı nefti sovet ordusu-
nun əsas təminatçısı rolunu çox
uğurla yerinə yetirdi, SSRİ-də
hasil edilən neftin 70-75 faizini,
aviasiya benzini istehsalının 85-
90 faizini Azərbaycan verirdi.**

Hitler Bakını ələ keçirmək üçün bütün imkanlarını səfərbər etmişdi. Plan belə idi: Almaniya sovetlər üzərində qələbə çaldıqdan sonra İran körfəzinə, Hind okeanına qədər əraziləri zəbt etmək. Türk xalqları yaşayan ərazilərdə Almaniya asılı olan "Böyük Türkünstan" dövləti yaradılması planlaşdırılırdı. Bu dövlətin ərazisinə Şimali və Cənubi Azərbaycanla yanaşı, Orta Asiya, Qazaxıstan, Başqırdıstan, Tatarıstan, Kırım, Şimali Qafqaz, Qərbi Çin və Əfqanıstanın daxil olması nəzərdə tutulurdu.

1941-1945-ci illərdə SSRİ-nin neft sənayesi 110 milyon ton neft hasil edib ki, onun 75 milyon tonu Azərbaycanın payına düşür. Y.H.Məmmədliyəvin başçılığı altında bir qrup alim neft-kimya elmində böyük hadisə olan yüksək oktanlı aviasiya yanacağı əldə

Müharibənin qan damarı və BAKI NEFTİ

etdi. Alimlərin və istehsalçıların birgə işi nəticəsində Bakıda yeni neft-kimya və kimya müəssisələri, Y.H.Məmmədliyəvin ideyası əsasında yüksək oktanlı alkilbenzol və onun tərkib hissəsini istehsal edən yeni zavod fəaliyyətə başladı. Azərbaycan alimləri mühüm hərbi əhəmiyyəti olan xlorlu metal, azoktanlı benzindən hərbi əməliyyat üçün vacib olan toluol almaq texnologiyasını hazırladılar. Bakının elmi laboratoriyalarında tank əleyhinə şüşələrə doldurulmuş yandırıcı qarışıq və başqa partlayıcılar istehsal olunurdu.

Müharibədə ordunun döyüş texnikasının 75-80 faizi Azərbaycan neftçilərinin qəhrəman əməyi nəticəsində hərəkətə gətirildi. Bakının Böyük Vətən müharibəsində rolunu sovet ordusunun sərkərdələri - Sovet İttifaqı marşalları G.K.Jukov, R.Y.Malinovski, F.İ.Tolbuxin və başqaları dəfələrlə qeyd etmişlər. Marşal G.K.Jukov yazırdı: "Bakı neftçiləri cəbhəyə və ölkəyə vətənimizin müdafiəsi üçün, düşmən üzərində tezliklə qələbə üçün nə qədər lazım idi, o qədər də

yanacaq vermişdilər".

Beləliklə, Azərbaycan xalqı öz çiynləri üzərində II Dünya müharibəsinin ağır yükünü daşıyaraq qələbənin əsas təminatçısı olub. Bu, bir danılmaz həqiqətdir. Amma faşizm üzərində qələbənin 80 illiyi ərəfəsində Rusiya mətbuatında dərc olunan məqalələrdə nədənsə Azərbaycanın, Bakının adı ya çəkilmir, ya da üstüörtülü şəkildə qeyd olunur. Niyə? Bu suala cavab tapmaq üçün rəsmi Moskvanın hansı məqsəd güddüyünü öyrənmək maraqlı olardı.

Rusiya mətbuatı nə yazır?

Müasir müharibədə yanacaq qədər dəyərli heç nə yoxdur. İkinci Dünya Müharibəsi ilk motorlu müharibə idi. Hərbi tarixçi Artem Drabkin sovet neftçilərinin bunu necə qazanmasından danışır.

80 yaş. Qələbə iqtisadiyyatı

Tarix ən yaxşı və güclü orduların cəbhədə aciz qaldığı nümunələrlə doludur. Əgər

ehtiyac olan hər şeyi ön cəbhəyə vaxtında çatdırmasanız, mühərrikləriniz üçün kifayət qədər yanacaq tapmasanız, sənaye arxa cəbhənizi kadrarla təmin etməsəniz və ya mühəndis və fəhlələriniz düşməndən daha yaxşı tank qura bilməsələr, müharibədə qalib gələ bilməzsəniz. Döyüşdəki hər qələbənin arxasında iqtisadiyyatın qələbəsi dayanır.

Mətbuatda Almanıyanın məğlubiyyətinin 80-ci ildönümünü qeyd etmək üçün ayrı-ayrı sənaye sahələrində hərbi problemlərin necə həll edildiyi və SSRİ iqtisadiyyatının düşmən üzərində üstünlüyünü necə sübut etdiyi barədə qısa məqalələr dərc edilir. Müharibənin əvvəlində SSRİ Xalq Neft Sənayesi Komissarının müavini vəzifəsində çalışan Nikolay Baibakov qələbədən uzun illər sonra tarix elmləri doktoru Georgi Kumanevlə söhbətində 1942-ci ilin yayında baş verənləri belə xatırlayırdı:

"O isti iyul günlərindən birində Stalin mənə Kremlə çağırdı..."

- Yoldaş Baybakov, Hitler Qafqaza tələsir. (Burada oxu: Hitler Bakıya tələsir- müəllif) Qafqazın neftini ələ keçirməsə, müharibəni uzudacağını elan edib. Hər şeyi etmək lazımdır ki, bir damcı da neft almanlara çatmasın.

Və Stalin səsini bir az sərtləşdirərək əlavə etdi:

- Nəzərə alın: bir ton neft belə almanlara buraxsanız, sizi güllələyərək..."

Stalin yavaş-yavaş masa boyu irəli-geri getdi və qısa fasilədən sonra yenidən əlavə etdi:

"Əgər siz əkin sahələrini vaxtından əvvəl məhv etsəniz və almanlar hələ də onları tutmasalar və biz yanacaqsız qalsaq, sizi də güllələyərək..."

Dünya

Müharibələrarası dövrdə neftin dünya yanacaq-energetika balansında payı sürətlə artdı: əgər 1913-cü ildə neft dünya üzrə ümumi enerji istehlakının 5%-ni təşkil edir-

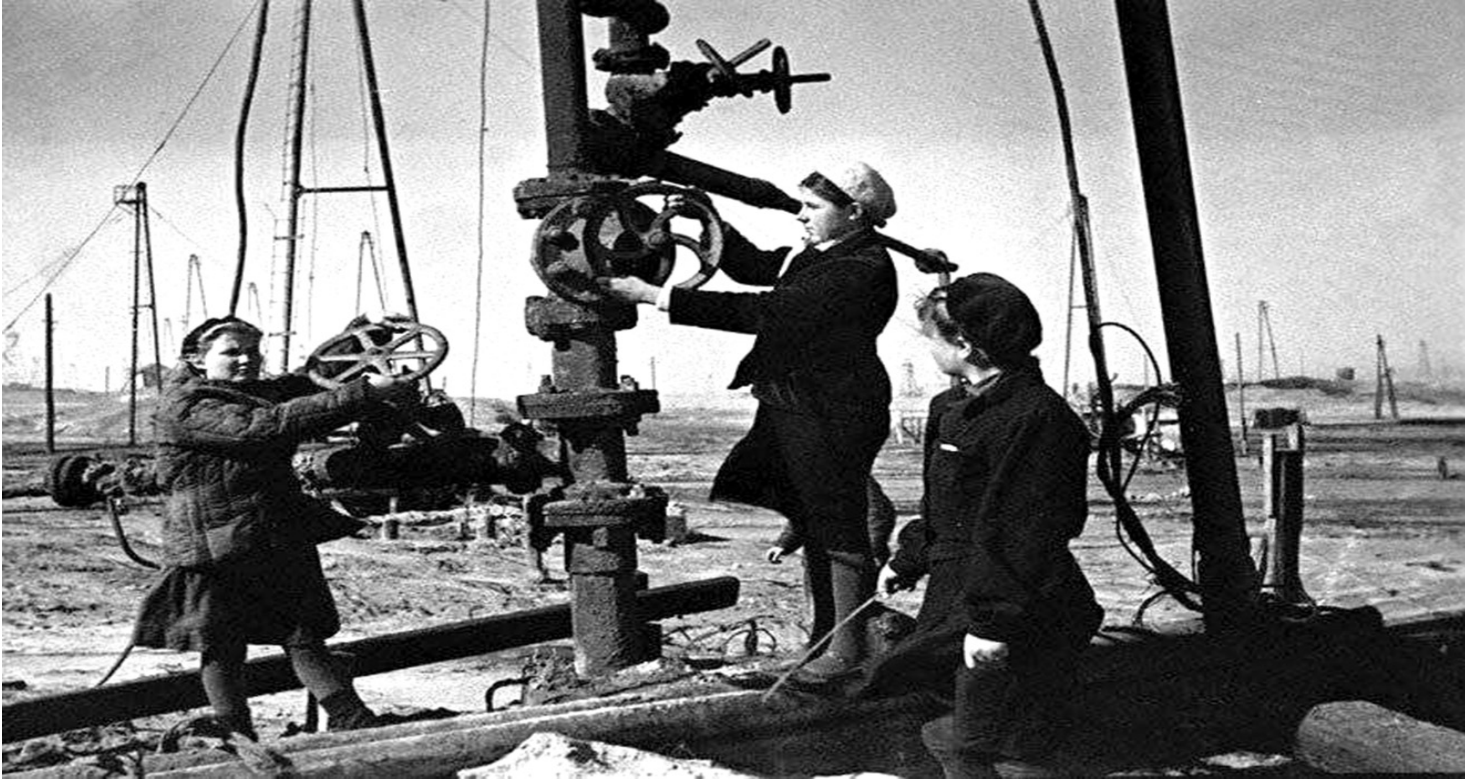
disə, 1938-ci ildə artıq 18%-ə bərabər idi. 1940-cı ildə SSRİ-nin yanacaq balansının 6%-ni torf, 8,3%-ni neft yanacağı, 14,1%-ni isə mərkəzləşdirilmiş odun ehtiyatı təşkil edirdi. Lakin kömür əsas rol oynadı - 69,4%.

1940-1941-ci illərdə vəziyyət kəskin şəkildə dəyişdi. Plana əsasən, 1941-ci ildə neft sənayesinə kapital qoyuluşları 1940-cı ilə müqayisədə 123 faiz artmalı idi. Vəsaitlər əsasən yeni emal müəssisələrinin tikintisinə, neft maşınqayırmasına və neft hasilatının artırılmasına yönəldilmişdir. Enerji siyasətində bu dəyişikliyin səbəbi milli iqtisadiyyatın bütün sahələrində mexanikləşdirmənin sürətlə artması ilə əlaqədar maye yanacaq çatışmazlığı idi. Əgər 1932-ci ildə SSRİ-də 150 min traktor var idisə, Böyük Vətən Müharibəsi başlayanda 684 min traktor var idi. Avtomobillərin, tankların və təyyarələrin sayı beş-on dəfə artdı. Problemi həll etmək üçün eyni zamanda hasilatı artırmaqla yanaşı, ixrac da kəskin şəkildə azaldıldı.

Əgər 1932-ci ildə neft ixracı 5,6 milyon ton neft məhsullarına və 500 min tona xam neftə çatdırsa, 1939-cu ildə yalnız neft məhsullarından ibarət olan 474 min tona düşmüşdür. Bu tənəzzül həm də xarici siyasət amilləri ilə bağlı idi: İngiltərə və Fransa nəinki sovet neft məhsullarından tamamilə imtina etdilər, həm də ölkəmizə qarşı müharibə planlaşdırmağa başladılar. Onun ilk işi Bakı neft mədənlərinin dağıdılması idi. Böyük Britaniya Baş Qərargah rəislərinin 1940-cı il 8 mart tarixli məruzəsində deyilirdi: "Rusiya iqtisadiyyatının əsas zəifliyi onun Qafqazdan neft tədarükündən asılı olmasıdır. Silahlı qüvvələr onlardan asılıdır. Rusiya iqtisadiyyatı mexanikləşdirilmişdir... Neft hasilatının 80%-i və neft emalı müəssisələrinin 90%-i Qafqazda cəmləşmişdir. Buna görə də bu regionda neftin böyük miqyasda iflasa uğraması olardı. Sovet iqtisadiyyatı üçün çox geniş nəticələrə gətirib çıxardı".

Ardı Səh. 12

Müharibənin qan damarı və BAKI NEFTİ

Əvvəli-Səh-11

Həqiqətən də, 1940-cı ildə Sovet İttifaqı 31 milyon tondan çox neft hasil edirdi ki, bu da dünya istehsalının 10%-dən çoxunu təşkil edirdi. Bunlardan bütün neftin 71,4%-i Bakıda, 10%-i isə Qroznı və Maykop yataqlarının payına düşür. Sovet İttifaqının rəhbərliyi üçün əsas neft hasilatı və emalı rayonlarının zəifliyi heç kimə sirr deyildi. Yeni yataqların kəşfiyyatı 1930-cu illər boyu davam etdi və hətta 1940-cı ildə Moskvada 1659 m dərinlikdə quyunun qazılması başa çatdırıldı. 1929-cu ildə Volqa-Ural bölgəsində müharibədən sonra "ikinci Bakı" olacaq ilk yataq kəşf edildi. 1940-cı ilə qədər onun payı ümumi İttifaq neft hasilatının cəmi 5,9%-ni təşkil edirdi. 1941-ci ildə ölkədə neft hasilatını 34,3 milyon tona çatdırmaq, 3,1 milyon metr quyu qazmaq, qazmadan 1938 yeni, fəaliyyətsizlərdən 1590 quyu istismara vermək nəzərdə tutulmuşdu. Lakin bu planlar həyata keçmək qismət olmadı.

Müharibə

Ölkə rəhbərliyi, demək olar ki, alman işğalının yaratdığı təhlükənin miqyasını dərhal qiymətləndirdi və müharibənin üçüncü günündə Lazar Kaqanoviçin başçılığı ilə Evakuasiya Şurası yaratdı və tezliklə onu Nikolay Şvernıq əvəz etdi. Artıq iyul ayında Odessa, Xerson və Osipenkovo krekinq zavodlarının evakuasiyası başladı. Onların avadanlıqları sökülərək Saratov, Sızran və Krasnokamska aparılıb. Boşaldılmış fabriklərin istehsalatı üçün vaxt lazım idi və onların bəzi imkanları geri qaytarılmıyacaq şəkildə itirildi. 1941-ci il noyabrın 1-nə kimi işğal nəticəsində 33 milyon tondan 9,4 milyon ton neft emalı gücü (həmin il yanvarın 1-də mövcud idi) itirildi. Müharibənin ilk günlərində Qərbi Ukraynada neft hasilatı bölgəsi tərk edildi, burada 1940-cı ildə 353 min ton neft hasil edildi - ümumi İttifaq istehsalının təxminən 1% -i. Və 1941-ci ilin yayının sonunda Qafqazın neft sənayesi üçün təhlükə yarandı.

Şərqdə neft hasilatının sürətlə inkişaf etdirilməsi, hasilat gücünün bir hissəsinin Qafqazdan şərq rayonlarına köçürülməsi barədə qərar qəbul edildi. 1941-ci ilin yayının sonunda Azərbaycandan başqa rayonlara tam təchiz olunmuş 80 qazma qurğusu gön-

dərildi; Təxliyə payıza qədər davam etdi. Bakıdan xeyli sayda derrick inşaatçıları, montajçılar və başqa ixtisaslara malik fəhlələr təxliyə edildi.

Neftin daşınmasında da çətinliklər yaranırdı. Qafqazdan neft məhsullarının və neftin əsas axını Volqaya qalırdı. Müharibənin başlaması ilə su nəqliyyatının yükü kəskin şəkildə artdı. Hətta 1941-ci ildə Xəzər dənizində neft tankerləri insanların daşınması üçün istifadə olunurdu; 1941-ci ilin iyulundan dekabrınadək bu yolla Mahaçqala və Bakıdan Krasnovodskə ümumilikdə 1 milyondan çox insan daşınmışdır. 1941-ci ilin noyabr ayının sonunda hazır məhsulun ixracı mümkün olmadığından Bakı mədənlərində 1,6 milyon ton ixrac olunmamış neft məhsulları və 573 min ton emal olunmamış xam neft yığılmışdır. Demək olar ki, bütün çənələr dolu olduğu üçün Dövlət Müdafiə Komitəsi Bakıda neft hasilatının müvəqqəti azaldılması barədə qərar qəbul etməyə məcbur oldu. Nəticədə, 1941-ci ilin mayından 1942-ci ilin yanvarına qədər qazılmış quyuların görünüşləri təxminən 20 dəfə azaldı.

Yuxarıda sadalanan bütün çətinliklərə baxmayaraq, 1941-ci ildə ümumittifaq neft hasilatı 1940-cı ildəkindən 33 milyon ton çox idi. Neft hasilatının artması Donetsk və Moskva vilayətinin kömür hövzələrinin itkisini müəyyən qədər kompensasiya etdi. 1941-ci ilin dekabrında Moskva yaxınlığında sovet qoşunlarının əks-hücumuna başlayandan sonra cəbhədə vəziyyət kəskin şəkildə dəyişdi. Görünürdü ki, Şimali Qafqaz üçün birbaşa təhlükə aradan qalıb. 1941-ci il dekabrın 12-də Neft Sənayesi Xalq Komissarı İvan Sedin teleqram vurdu: "Hökumətin göstərişi əsasında "Maykopneftkombinat" və "Qrozneftkombinat"ın mədən və zavodlarının sökülməsi dayandırıldı. Yenidən təxliyə başlayıb. 1942-ci il fevralın 3-nə kimi Qrozneftkombinatda sökülən 678 istismar quyusundan 337-si, sökülən 64 qazma qurğusundan isə 14-ü qazmaya buraxılmışdı. Əməliyyatların bərpası 1942-ci ilin iyun ayına qədər, cəbhədəki vəziyyət yenidən kəskin şəkildə pisləşənə qədər davam etdi. İyulda almanlar Rostov-Don şəhərini tutdular. Neft üçün kompaniyayı planlaşdıran alman komandanlığı 1942-ci il sentyabrın 17-də Qroznı, 25 sentyabrda isə Bakını ələ keçirməyi planlaşdırırdı. Quyuların və hasilat oby-

ektlərinin ələ keçirilməsi təhlükəsi ikinci boşalma dalğasının başlamasına səbəb oldu, Maykop və Qroznı yataqları dağıdılmaq üçün hazırlanmağa başladı.

İyulun sonunda Neft Sənayesi Xalq Komissarının müavini Baybakov Maykopa gəldi. Onun rəhbərliyi altında quyuların məhv edilməsi üsulu işləni b hazırlanmışdır: nasos-kompressor boruları quyuya endirilmiş və onların vasitəsilə maye sement vurulmuşdur ki, bu da tez bərkidilir, dəmir-beton əmələ gətirir. Onu qazmaq mümkün deyildi. Ümumilikdə müharibə zamanı 2130 neft və qaz quyusu bu şəkildə məhv edilib.

Almanlar hələ 1942-ci ilin yanvarında neft yataqlarını işlətmək üçün "Şərq Neft Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti" yaratdılar, lakin Maykopda onları məyusluq gözləyirdi. Neft mədənlərinin vəziyyəti ilə tanış olan mütəxəssislər belə qənaətə gəliblər ki, "Qafqaz üçün hazırlanmış texnikadan Rumıniyada və ya Vyana regionunda istifadə etmək Maykopdan daha məqsədəuyğundur". Buna baxmayaraq, general Günter Nidenfürn rəhbərlik etdiyi Xüsusi İqtisadi Müfəttişlik A bərpa işlərinə başladı. Lakin ciddi dağıntılar, texnika çatışmazlığı və ixtisaslı neftçilər bütün planları alt-üst etdi. 1942-ci ildə işğalçılar Maykop neft mədənlərindən bir il əvvəl orada hasil edilən neftin cəmi 10%-ni ala bildilər.

1942-ci il avqustun sonunda almanlar Stalingrad vilayətində Volqaya keçərək ölkənin mərkəzinə neft və neft məhsullarının çatdırılması üçün əsas damarı kəsdilər. Bakı anbarlarında külli miqdarda, təxminən 6 milyon tona yaxın neft toplanıb. Vaxt azlığı, gəmi və qatar çatışmazlığı səbəbindən sonradan istifadə üçün dağ dərələrinə vuruldu. Bizim əlimizdə dəmir yolu ilə ölkənin Avropa hissəsi ilə birləşdirilən Xəzərdən Quryevə və ya Krasnovodskə gedən marşrutlar qaldı. Qısa müddətdə Quryevdə iki neft yükləmə körpüsü və bir quru yük körpüsü tikilmişdir. 1942-ci ilin avqustunda Quryev neft məhsulları olan gəmiləri qəbul etməyə, sentyabrda isə dəmir yolu və boru kəməri ilə neft yüklərini göndərməyə başladı.

1942-ci il ölkəmizin tarixində ən dəhşətli il oldu. Hərbi uğursuzluqların nəticələri neft sənayesinə ağır zərbə vurdu. Neft Sənayesi Xalq Komissarlığının müəssisə və təşkilatlarının dağıdılmış, xarab olmuş, talan və zədə-

lənmiş əmlakının dəyəri 139 milyon rubl təşkil etmişdir. Evakuasiya və yenidən təxliyə ilə bağlı xərclər 18 milyon rubl qiymətləndirilir. İllik istehsal 22 milyon tona düşüb. Ölkə üzrə bütün qazma işlərinin həcmi 3,7 dəfə azalıb. Neft məhsullarının ümumi istehsalı yarıbaya-rı, Qırmızı Ordu tərəfindən yanacaq və sürtkü yağlarının orta aylıq istehlakı 17% azaldı.

Növbəti 1943-cü ildə hasilat göstəriciləri azalmağa davam etdi - cəmi 18 milyon ton neft hasil edildi. Sənaye on il geri çəkildi. Neft hasilatının kəskin azalmasına qazma işlərinin ixtisar edilməsi və istismar quyularının sayının azalması, hazır neft məhsullarının çıxarılmasının öhdəsindən gələ bilməyən nəqliyyatın işində fasilələr səbəb olub, mövcud neft çənələrinin və neft anbarlarının daşmasına səbəb olub. Buna baxmayaraq, 1943-cü ildə Qırmızı Ordu 3,3 milyon ton yanacaq və sürtkü materiallarından istifadə etdi - 1942-ci ildəkindən 22,5% çox.

Müharibədən əvvəl Sovet İttifaqının ən kəskin problemi yüksək oktanlı aviasiya benzininin istehsalında geriləmə idi. SSRİ-də yalnız müvafiq oktan nömrələri olan B-70 və B-78 benzinləri istehsal olunurdu. 95 oktan sayı əldə etmək üçün etil maye R-9 əlavə edildi, lakin onun istehsalı ehtiyacı yalnız 11,1% ödədi. Qeyd edək ki, bütün aviasiya benzinini istehsalının 43,4 faizi (383,8 min ton) Bakı Stalin adına Neft Emalı Zavodunda cəmləşmişdi. Müharibə şəraitində belə bir istehsal yeri son dərəcə təhlükəli idi. Benzin istehsalında dünya lideri 100 oktanlı benzinin ilk dəfə 1935-ci ildə istehsal olunduğu ABŞ idi. Onun istifadəsi təyyarənin uçuşunu 20% azaltdı, 1 km yüksəkliyə qalxmağı 40% sürətləndirdi və bomba yükünü 20-30% artırdı. Texnoloji liderlik misli görünməmiş sərmayə hesabına əldə edildi. Təkcə 1940-cı ilin iyulundan 1945-ci ilin iyun ayına qədər ABŞ-da aviasiya benzininin istehsalına 900 milyon dollar (özlə və dövlət investisiyası) qoyulmuşdur ki, bu da atom bombasının yaradılmasına qoyulan sərmayənin yalnız yarısı qədərdir.

Hələ 30 iyun 1941-ci ildə Sovet tərəfi təyyarə və tankların tədarükü ilə bağlı ilk müraciətində yüksək oktanlı benzin tələb etmişdi. 1941-ci il avqustun sonunda yanacaqın ilk partiyaları Amerikadan SSRİ-yə, Vladivostok və Naqaevo limanlarına göndərildi. Ümumilikdə, müharibə illərində müttəfiqlər SSRİ-yə 1,2 milyon ton aviasiya benzinini verdilər ki, bu da müharibə dövründə bu yanacaq növünün ümumi istehlakının 18,1%-ni təşkil edirdi. Yerli benzinin oktan sayını artırmaq üçün istifadə olunan 500 min ton izooktan və etil maye R-9 tədarükü də az əhəmiyyət kəsb etmir.

Müharibənin sonu

1944-cü ildə neft hasilatında tədricən artım başladı. Ümumilikdə həmin il neft hasilatı 18 milyon ton təşkil edib. Mədəncilik ən sürətlə şərq rayonlarında inkişaf etmişdir. "İkinci Bakı" işə başlayıb. Ümumittifaq neft hasilatında onun payı 28,3 faiz təşkil etmişdir. Sənaye silahlı qüvvələrin orta aylıq yanacaq sərfini 1944-cü ildə 1943-cü ildəkindən 17,9 faiz, 1942-ci ildəkindən 44,5 faiz çox təmin etmiş və 1945-ci ilin yanvar-may aylarında 1944-cü ilin səviyyəsini daha 19,2 faiz üstələmişdir.

Müharibə boyu silahlı qüvvələr yüksək oktanlı aviasiya benzinini istisna olmaqla, bütün neft məhsullarını Sovet neft emalı zavodlarından alırdı. Üstəlik, 1946-cı il iyunun 26-da tərtib edilmiş yekun sənəddə deyildiyi kimi, "Qırmızı Ordunun istehsal ehtiyatları ilə dizel yanacağı, kerosin və liqroinlə təminatı məhdud deyildi". Bu sözlər neft sənayesi işçilərinin müharibə illərində göstərdikləri şücaəti ifadə edir.

Rus mətbuatı nə yüksək oktanlı aviasiya benzininin istehsalında, nə də ümumiyyətlə, müharibənin qələbə ilə sonuclanmasında Bakı neftçilərinin, azərbaycanlı alimlərin rəşadətindən çox xəsisliklə yazır. Məqsəd bəllidir, II Dünya müharibəsində əldə olunmuş qələbəni heç kimlə paylaşmamaq, şərik qoşmamaq

V.VƏLİYEV

Azərbaycanın söz sahibi olduğunu təsdiq edən SÜLHMƏRAMLILIQ

Dünyada baş verən proseslərin, ələlxüsus da bəzi dövlətlər arasında olan müxtəlif qarşıdurmaların fonunda rəsmi Bakı məhz həmin qarşıdurmaların aradan qaldırılmasında vasitəçi olaraq qəbul edilməkdədir. Son bir ay ərzində Bakıda iki dövlətlərə rəsmi görüşün və bir mühüm rəsmi səfərin baş tutması heç də təsadüfi sayılmır. Belə məlum olur ki, Azərbaycan artıq sülhün, əmin-amanlığın tərəfində olan, sülhsevər dövlət olaraq tanınır və ölkəmizin sülhməramlılığı bütün dünyada yüksək qiymətləndirilir.

Münaqişə edən iki ölkənin bir araya gətirilməsi, münaqişənin aradan qaldırılması istiqamətində atılan hər bir addım ancaq alqışa layiqdir

Global diplomatiyanın təzahürləri açıq-aşkar göründüyü bir vaxtda diqqət məhz ABŞ, Rusiya, Avropa ölkələri, Çin, Türkiyə və İran olmaqla, bir neçə dövlətin üzərindədir. Sadalanan bu dövlətlərin bəziləri arasında olan münaqişələr artıq elə bir həddə çatıb ki, həmin münaqişələr müharibə təhlükəsi belə vəd edir. Məhz belə bir məqamda müharibənin qarşısının alınması, daha dəqiq desək, dövlətlər arasında sülh naminə danışıqlar üçün vasitəçilik ən böyük humanist addım sayılır və elə sülhməramlılıq kimi də qəbul edilir. Azərbaycan belə bir humanist addımla, münaqişənin aradan qaldırılması istiqamətinə vasitəçilik etməsi ilə həqiqətən də sülhməramlılıq edir.

Bəli, əsl sülhməramlılıq elə budur. Münaqişə edən iki ölkənin bir araya gətirilməsi, razılaşma üçün danışıqlar zamanı vasitəçilik etmək, münaqişə edən ölkələri müharibədən çəkəndirmək sülhməramlılıq

dır. Rəsmi Bakı bir çox qondarma sülhməramlılardan, guya ki, sülhməramlılıq missiyasını üzərinə götürən, sonra da sərhəd zonasında, təmas xəttində cəsusluq edən bəzi Avropa qurumlarından fərqli olaraq, sülhməramlılıq yolunda əlindən gələni əsirgəmir. Bu həqiqətən də sülhməramlılıqdır və münaqişənin aradan qaldırılması istiqamətində atılan hər bir addım ancaq alqışa layiqdir.

Azərbaycanın artıq global miqyasda söz sahibi hesab olunması başadüşüləndir

Bildiyimiz kimi, 10 aprel tarixində iki ölkənin, daha dəqiq desək, Türkiyə və İsrailin Müdafiə nazirliklərinin nümayəndələri Azərbaycanın paytaxtına gəliblər. Yəqin ki, bu "gəlişin" nə demək olduğu bellidir. Hər halda, il yarım davam edən döyüşlərdən sonra bu ölkələrin məhz Suriya ərazisində qarşıdurmanın yeni mərhələsinə qədəm qoyduqları bir vaxtda hər iki ölkənin Müdafiə nazirlikləri nümayəndələrinin Bakıya gəlməsi təsadüfi, səbəbsiz və sıradan bir hadisə sayıla bilməz. Dünyanın ən tanınmış siyasətçiləri bunu xüsusilə əhəmiyyətli hesab

etdiklərini və məhz Azərbaycanın sülhməramlılıq etdiyini vurğulamaqla, ölkəmizə olan etimadın hansı həddə olduğunu ifadə etmiş olurlar. Bu, həm də onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan artıq global miqyasda söz sahibi hesab olunur və ölkəmiz barədə deyilənlər bir növ, bunun etirafıdır.

Gərginlik narahatlıq doğuracaq həddədir. Dəməşq hökumətinin Ankaraya arxalanması, Türkiyənin də Suriyada hərbi bazalar tikməsi, İrana zərbələr endirmək niyyətinin açıq şəkildə bəyan edilməsi, Qolan təpələri və onlara yaxın ərazilərə nəzarət etmək üçün istifadə oluna bilən hava qüvvələri və quru qüvvələrinə qoyulan məhdudiyyətlər heç də xoşagəlməz deyil və ələlxüsus da İsrailin xoşuna gəlmir. Bax elə bu xoşagəlməzliklərin aradan qaldırılması çox aktual məsələ sayılır, çünki gərginliyin aradan qaldırılması ən vacib məsələdir. İsrail və Türkiyə nümayəndə heyətlərinin Bakıda keçirilən danışıqlarının məhz ölkələr arasında gərginliyin azaldılması istiqamətində bir addım sayılması da təsadüfi deyil, hətta başadüşüləndir. Bəli, bu elə sülhməramlılıqdır. Özü də danışıqların Bakıda keçirilməsi məhz Azərbaycanın söz sahibi olduğunu təsdiq edən sülhməramlılıqdır.

Azərbaycan paytaxtı danışıqlar üçün ən münasib sayılırsa, sülhməramlılığı global miqyasda şəksiz-şübhəsiz qəbul olunur

Bakının məhz Rusiya ilə Suriya arasında koordinasiya mərkəzinə çevrilməsi də politoloqların, dünya miqyaslı siyasətçilərin diqqətindən yayınmır. Elə məhz yayınmır deyə də yenə də danışıqlar üçün məkan məhz Azərbaycan paytaxtı seçilir. Rusiya Federasiyasının Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin rəhbəri Sergey Narişkinin məhz Bakıda Suriya və Rusiya xüsusi xidmət orqanları arasında aparılan danışıqlardan danışması da bu baxımdan təsadüfi sayılmır. Söhbətin məzmunu, əlbəttə ki, elə gözlənilirdi ki, məhz pərdə arxasında qalıb. Bununla belə,

həmin söhbətin keçirilməsi özü artıq bir fakt olaraq, ölkələrin təhlükəsizlik sahəsində qarşılıqlı marağından xəbər verir. Bu, məhz Azərbaycan paytaxtının görüş üçün məkan seçilməsi fonunda həm də ondan xəbər verir ki, Bakı həm Dəməşq, həm də Moskva üçün kifayət qədər əhəmiyyətlidir və hər iki ölkə paytaxtı Azərbaycanın söz sahibi olduğunu qəbul edir.

Qeyd olunduğu kimi, ölkələrin təhlükəsizlik sahəsində qarşılıqlı marağının olduğu artıq öz təsdiqini tapıb. Belə məlum olur ki, Rusiya da, Suriya da təhlükəsizliklə bağlı arzuolunan nəticəyə nail olmaq marağındadır. Bir sözlə, təhlükəsizlik məsələlərinə bu iki ölkənin heç biri "barmaqarası" baxmır. Əksinə, çox həssas yanaşılır. Məhz belə həssas yanaşılan məsələnin Bakıda müzakirəsinə razılıq özü artıq bir çox məqamdan xəbər verir. İlk növbədə ondan xəbər verir ki, məhz Azərbaycan paytaxtı danışıqlar üçün ən münasib sayılır və artıq söz sahibi olan Azərbaycanın sülhməramlılığı global miqyasda şəksiz-şübhəsiz qəbul olunmaqdadır. Əgər Azərbaycan da həmin o təmas xəttində, sərhəd zonasında qərarlaşan sülhməramlı adı altında cəsusluq fəaliyyəti göstərənlərdən fərqlənməsəydi, sülhməramlı olaraq qəbul olunmazdı.

Azərbaycana olan maraq durmadan artır, ölkəmizin sülhməramlılığı da qiymətləndirilir

Hazırda dünya mediasının diqqət mərkəzində olan ölkələrin daha birinin, İranın lideri ilə məhz Bakıda danışıqlar aparılması da nəzərdən qaçacaq məqam deyil. Bəli, məhz İran Prezidentinin Azərbaycan paytaxtında olması bütün dünyanın diqqətini cəlb edib. Aprelin 28-də İran prezidenti Məsud Pezeşkiyanın Bakıya gəlməsi, Azərbaycan haqqında, xalqımızla bağlı xoş sözlər söyləməsi, əlaqələrə böyük önəm verməsi, hörmətlə yanaşması tamamilə yerinə düşüb və böyük marağa da səbəb olub. Doğrudur, İranın ABŞ-la apardığı danışıqlar indi dünya mediası üçün daha çox maraq kəsb edir, ancaq bu marağın fonunda belə bütün dünya gördü ki, Azərbaycanla münasibətlər İran İslam Respublikası üçün heç də az aktual məsələ sayılmır. Bax elə bu məqamın özü də ölkəmizin, Azərbaycanın bütün dünyada söz sahibi olduğunu təsdiq edən məqamdır. Həmçinin, belə bir məqamda İranın Azərbaycana olan marağı heç də təsadüfi sayılmır və bir sıra məsələlərə aydınlıq gətirilməsi üçün kifayət də edir.

Ən çox diqqəti çəkən məqam budur ki, İran məhz Azərbaycanın Cənubi Qafqazdakı nüfuzunun zərərinə İsrail və Tramp administrasiyası ilə əlaqələri gücləndirmək niyyətində olmadığını açıq-aşkar şəkildə nümayiş etdirir. Daha dəqiq desək, İran lideri bizim ölkəmizin bölgədə, Cənubi Qafqazda olan nüfuzuna zərər qədər də xələl gəlməsinə çalışdığını, bu nüfuz, ölkəmizin söz sahibi olmasına böyük hörmətlə yanaşdığını qətiyyənlə gizlətmir. İranın Azərbaycana daha yaxın ölkə olduğunu sübut etmək qərarına gələn prezident Məsud Pezeşkiyanın məhz Şəhriyarın Azərbaycan dilində şeirini ucadan səsləndirməsi də dünya ictimaiyyətinin diqqətindən yayına bilməz. İndi hər kəs görür ki, Azərbaycana olan maraq durmadan artır və rəsmi Bakı bütün dünyada söz sahibi olaraq qəbul edilir. Hər kəs görür ki, qonşu dövlət olan İran bu vaxta qədər münasibətlərə bir o qədər də mehəl qoymamasına baxmayaraq, artıq rəsmi Tehran Azərbaycana böyük maraq göstərir və ölkəmizin sülhməramlılığı da qiymətləndirilir.

İnam Hacıyev

İkinci Dünya müharibəsində qazanılan QƏLƏBƏNİN TARİXİ VƏ ƏNƏNƏLƏRİ

İkinci Dünya Müharibəsində Qələbə Günü sovet və rus xalqlarının tarixində böyük və müqəddəs bayram hesab olunur. Bu bayram hər il may ayının 9-da qeyd olunur. 2025-ci ildə Qızıl Ordunun nasist Almaniyası üzərində tam və qeyd-şərtsiz qələbə qazanmasından düz 80 il keçir. Bu müddət ərzində 9 may tarixi, onun simvolları və adət-ənənələri haqqında kifayət qədər məlumat var.

Qələbə gününün tarixi

1945-ci il mayın 9-da Qızıl Ordu Berlinə tarixi qələbəyə imza atdı. Uğurlu hücum əməliyyatı mayın 2-də başa çatdı və bir həftə sonra Almaniyanın qeyd-şərtsiz təslim olması aktı imzalandı. Moskva vaxtına çevrildikdə, bu, mayın 9-da gecə yarısından təxminən bir saat sonraya təsadüf edirdi. Maraqlıdır ki, Almaniyanın qeyd-şərtsiz təslim olması aktı ilk dəfə mayın 7-də Mərkəzi Avropa vaxtı ilə saat 02:41-də Fransanın Reyms şəhərində imzalanıb. Müqavilə Vermaxtın yüksək komandanlıqlarının nümayəndələri, Qərb Mütəfiqləri və SSRİ arasında bağlanıb. "Lakin Stalinin tələbi ilə mayın 8-dən 9-na keçən gecə Berlinin Karlsruhunda kapitulyasiyaya ikinci dəfə imza atılıb", deyərək M.V Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin politoloqu Artem Kosorukov bildirib.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 8 may 1945-ci il tarixli fərmanından sonra Qələbə günü rəsmi bayram statusu alıb.

Məşhur diktör Yuri Levitan isə həmin gecə Sovet vətəndaşlarına çoxdan gözlənilən qələbə haqqında məlumat verib. 1945-ci il mayın 9-u milli şənlik və bayram gününə çevrilib. Həmin gün hər yaşda olan insanlar yaşadıkları şəhərlərin küçələrinə çıxaraq müharibənin başa çatmasını qeyd edirdilər. O gün Sovet İttifaqının hər yerində bayram şənlikləri keçirildi və axşam saatlarında Xalq Komissarları Sovetinin sədri İosif Stalin həmvətənlərinə müraciət də etdi. Mərasim nitqi rəngarəng atəşfəşanlıqla başa çatdı.

Qələbə günü 1946 və 1947-ci illərdə dövlət səviyyəsində qeyd olundu. Yalnız bundan sonra 20 il ərzində 9 May günü daha kiçik miqyasda olsa da, hələ də qeyd olunurdu. Qələbə gününün tarixində mühüm mərhələ 1965-ci il oldu. Həmin il bütün İttifaqda 20 illik yubileyə hazırlıq gedirdi. Həmin gündən etibarən 9 May yenidən istirahət gününə çevrilərək, hərbi parad, atəşfəşanlıq və digər adət-ənənələrlə öz milli bayram statusunu bərpa etdi.

Bayramın mənası

İkinci Dünya Müharibəsində Qələbə Günü təkcə müasir dövrün ən qanlı döyüşlərindən birinin başa çatması şərəfinə bayram hesab olunmur. Bu gün, həm də qəhrəmanlıq, hərbi şücaət və şərəf bayramı kimi qeyd olunur və düşmən üzərində qələbəni təmin edən birliyin nə qədər vacib olduğunu hər kəsə xatırladır. Məhz birlik sayəsində, yalnız birləşməklə düşməne qalib gəldiyini hər il yada salır, bir daha bununla bağlı hafizələri təzələyir. Qələbə günü insanlar birliyin nə qədər vacib olduğu qənaətinə bir daha gəlirlər. Müharibədə, döyüşdə qələbəni təmin edən məqamlardan birinin, hətta birincisinin də məhz birlik olması məhz həmin gün, qələbə günü bir növ təkrarən yada salınır.

Mayın 9-da insanlar eyni zamanda, müharibənin bütün dünyada insanların başına gətirdiyi dəhşətləri, vəhşilikləri bir daha yada salırlar. Bu gündə müharibənin səbəb olduğu fəlakətlər, müharibənin iztirabları, ağrıları yenidən xatırlanır. Belə bir vəhşiliyin, belə dəhşətlərin, iztirabların, əzabların, ağrıların, sıxıntıların təkrarlanmaması üçün qəhrəmanların xatirəsini ehtiramla yad etmək və İkinci Dünya Müharibəsi hadisələrinin xatirəsini qorumaq vacib hesab olunur. Əslində, həqiqətən də müharibənin arzu olunmaz olduğuna əmin olmaq, sülhün qədərini bilmək üçün belə bir bayramın keçirilməsi doğrudan da çox əhəmiyyətlidir. Hətta əvəzsizdir desək, yenə də yanılmarıq.

Qələbə günü ənənələri

1945-ci ilin mayında Böyük Qələbənin ilk bayram günü konsertlər, çıxışlar və geniş miqyaslı şənliklərlə qeyd olundu. Zaman keçdikcə, həmin gün daha təntənəli şəkildə qeyd olunmağa başladı və Qələbə Günü bu vaxta qədər bayramın məcburi atributu hesab olunan öz ənənələrini və simvollarını qoruyub saxladı.

Yaxşı xatırlayırıq ki, hər il, xüsusən də Sovet İttifaqının mövcud olduğu illərdə 9 may günü Böyük Qələbə şərəfinə parad keçirilib və bu ənənə hələ də davam edir. Bir çoxumuz üçün Qələbə Günü yaddaşlara məhz Qızıl Meydanda təntənəli şəkildə keçirilən parad olaraq həkk olundu. Doğrudur, ilk parad 1945-ci il mayın 9-da yox, 24 iyun tarixində baş tutdu. Sənədli materiallardan da xatırlayırıq ki, yürüşə məşhur sovet marşalı Konstantin Rokossovski komandanlıq etdi, paradı qəbul edən isə Ali Baş Komandanın müavini Georgi Jukov oldu.

Növbəti parad cəmi 20 il sonra, bütün ölkə Böyük Qələbənin ildönümünü qeyd etdiyi vaxt baş tutdu. 1965-ci ildə Qələbə Bayrağı Qızıl Meydana daşındı, hansı ki, bu, bir vaxtlar Sovet əsgərlərinin Reyxstaqın günbəzində quraşdırdıkları ilə eyni idi. Bir neçə onilliklər ərzində 9 May paradı mərasim proqramının məcburi hissəsi oldu. O, yəni qələbə gününün qeyd olunması yalnız 1985-ci ildə Qələbənin 40 illiyində yubiley şərəfinə təşkil olunub. Elə məhz 1990-cı ildə də eyni şəkildə olub və qələbənin yubileyinə görə daha təmtəraqlı keçirilib.

1995-ci ildən Böyük Qələbə Paradı artıq fasiləsiz olaraq hər il keçirilir

İkinci Dünya müharibəsində həlak olan qəhrəmanların xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi ənənəsi 1965-ci il mayın 9-da qoyulub. Ölkədə faşizm üzərində Qələbənin ildönümü qeyd edilən zaman televiziya da "Bir dəqiqəlik sükut" verilişi yayımlanıb. O vaxtdan bəri bu adət təkcə hər Qələbə Günü deyil, həm də ölkə tarixindəki bütün faciəli hadisələri "müşayiət" edib.

SSRİ-də ilk dəfə olaraq "Əbədi məşəl" o zamankı Leningrad şəhərində "İnqilab döyüşçüləri" abidəsinin yaxınlığında alovlandırılıb. Bu, 1957-ci ilin payızında baş verib. O vaxtdan bəri "Əbədi məşəl" öz torpaqları uğrunda canlarından keçmiş əsgərlərin şücaətlərini parlaq xatirəsini yaşatmaqdadır. Məhz Leningrad məşəli Rusiyanın qəhrəman şəhərlərində Böyük Qələbənin xatirəsinə əbədi məşəl yandırmaq üçün dəfələrlə istifadə edilmişdir. Belə ki, 1967-ci ildə Moskvada Naməlum Əsgər məqbərəsindəki Əbədi Məşəl alovlandırılıb. Bu gün Əbədi məşəl İkinci Dünya Müharibəsi illərinə həsr olunmuş bir çox abidələri bəzəyir.

Unudulmaz atəşfəşanlıq

Böyük Qələbəni qeyd edən ilk atəşfəşanlıq 1945-ci ildə Moskvada olub. Mayın 9-da axşam saatlarında min topdan 30 artilleriya atəşi açılıb və paytaxtın səması projektorların parlaq şüaları ilə işıqlandırılıb. Ənənə səbəbsiz ortaya çıxmayıb. Müharibə illərində atəşfəşanlıq çayların keçilməsi, SSRİ respublikalarının paytaxtlarının azad edilməsi və dövlət sərhədinə giriş kimi, hərbi salnamələrdə əlamətdar hadisələri qeyd etmək üçün istifadə olunub.

9 May şərəfinə atəşfəşanlıq Qələbə gününün iş günü olduğu o illərdə belə bayramın tərkib hissəsi olaraq qalıb. Rəngarəng atəşfəşanlıq təkcə Moskva və o zamankı Leningrad şəhəri üzərində deyil, bir çox digər qəhrəman şəhərlərdə də olub. Bir sözlə, atəşfəşanlıq çox zaman əlamətdar hadisələrdə olduğu kimi, eyni ilə parad zamanı da istifadə olunub və bu fakt özü belə paradın çox əlamətdar olduğunu göstərir və elə həmin o dövrdən etibarən də atəşfəşanlıq hər il qələbə günündə müşahidə edilib.

İnam Hacıyev

Heydər Əliyev və müharibə iştirakçıları: qayğı, diqqət, hörmət...

Ulu Öndərin II Dünya müharibəsi iştirakçılarına qayğısı və diqqəti İlham Əliyevə miras qaldı

Bu il faşizm üzərində qazanılan o möhtəşəm qələbənin 80-ci ildönümüdür. İndi hər nə qədər əksi düşünsə də, bir zamanlar o da bizim vətənimiz idi. Uğrunda yüzminlərlə şəhid verdikimiz, yüzminlərlə qazi qazandığımız, 15 ayrı respublikanın var etdiyi SSRİ. 700 min azərbaycanlının getdiyi sarsıdıcı müharibədən 300 min nəfəri geriye qayıtmadı, şəhid olduğu uzaq ellərdə dəfn edildi, ailəsi qəbrini görə bilmədi, ziyarət etmək imkanı olmadı.

Müharibə iştirakçılarına göstərilən qayğı

4 il o cəbhələrdə göstərdikləri cəsarətə görə 139 soydaşımız "Sovet İttifaqı Qəhrmanı" adına layiq görüldü, 30 nəfər şərəf orde-

ni, 170 min əsgər və zabitimiz isə SSRİ-nin müxtəlif orden və medalları ilə təltif olundular. Sovet İttifaqı qəhrəmanları Həzi Aslanov, Qafur Məmmədov, Gəray Əsədov, İsrail Məmmədov, Adil Quliyev, Ziya Bünyadov, Mehdi Hüseynzadə və bir çox başqaları öz qəhrəmanlıqları ilə xalqımızın şərəfli adını SSRİ-nin tarixinə heç vaxt silinməyəcək cəsarətlə yazıblar. Kim bilir, o qəhrəmanlar olmasaydı o müharibənin nəticəsi necə olacaqdı...

1996-cı ildə 2-ci Dünya Müharibəsi iştirakçılarına, müharibə illərində arxa cəbhədə çalışan zəhmətkeşlərə və həlak olmuş döyüşçülərin dul qadınlarına 1941—1945-ci müharibəsində Qələbənin 50 illiyi ilə əlaqədar olaraq əlavə güzəştlər və maddi yardım haqqında Sazişin təsdiq edilməsi barədə qanun Heydər Əliyevin müharibə iştirakçılarına

və onların ailələrinə qayğısının hələ başlanğıcı idi.

Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra 9 May Qələbə Günü'nün yenidən dövlət bayramları sırasına daxil edilməsi, müharibə veteranlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində mühüm işlərin görülməsi, o cümlədən onlara dövlət hesabına mənzil və xüsusi nəqliyyat vasitə-

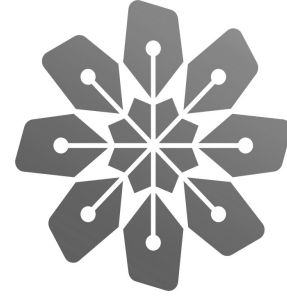

sinin verilməsi təmin edildi. Müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyevin 1994-cü il iyunun 28-də imzaladığı "Veteranlar haqqında" Qanunda bu qayğı öz hüquqi əsasını tapdı. "Tarix bu gün də bilməlidir ki, İkinci Dünya müharibəsində Azərbaycan Respublikasının xidməti, fəaliyyəti, rolu çox böyük olub" – deyən Heydər Əliyev müharibə veteranlarını "xalqımızın qızıl fondu" adlandırdı.

9 Mayı niyə ləğv etmək istəyirdilər?

Müstəqilliyin ilk illərindəki hakimiyyət xalqımızın qəhrəmanlıq tarixini əks etdirən 9 May – Qələbə Günü'nün dövlət səviyyəsində qeyd edilməsinin əleyhinə idi. Bu addım o müharibədə can qoymuş, şəhid, qazi olmuş minlərlə azərbaycanlıya qarşı hörmətsizlik, saymamazlıq idi. Bu müharibə 70 il bir imperiyanın tərkibində yaşayan, 1990-cı ildə qanı ilə öz azadlıq tarixini yazan bir xalqın tarixidir. Fərqi yoxdur həmin dövrdə SSRİ-nin tərkibində olmuşuq, azad olmuşuq – nəticədə tarixin ən dağıdıcı müharibələrindən birində bu xalqın böyük qəhrəmanlığı, şücaəti var və bu tarixi silmək o müharibədə şəhid olan azərbaycanlıların ailələrinə qarşı dövlət etinasızlığı demək idi. Lakin Heydər Əliyev buna imkan vermədi.

Vətən yolunda xidməti olan insanlardan heç vaxt qayğısını əsirgəməyən Ümummilli Lider Heydər Əliyev deyirdi: "Veteranlar bizim qızıl fondumuzdur. Onlar hər

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği: dövlət müstəqilliyimizin bərpasının 30-cu ili- Azərbaycan dövlətçiliyi müasir mərhələdə" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

cür qayğıya və hörmətə layiqdirlər. Azərbaycanın bütün ictimaiyyəti, bütün Azərbaycan xalqı bilməlidir ki, İkinci Dünya müharibəsinin veteranları bizim ən əziz, ən mötəbər insanlarımızdır. Onlara qayğı göstərmək, hörmət etmək, onların bütün problemlərini həll etmək bizim dövlətimizin və hər bir dövlət orqanının, hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur".

İlham Əliyev veteranlara xüsusi qayğı göstərir

İkinci Dünya müharibəsində igidlik göstərən müharibə veteranları bu gün də hərtərəfli dövlət qayğısı ilə əhatə ediliblər. "Biz veteranlarımıza çox mehriban münasibət bəsləyirik" deyən prezident İlham Əliyev öz atasından miras aldığı bu diqqəti, qayğıni müharibə veteranlarına hiss etdirir: "Onlara vaxtaşırı mənzillər, istirahət üçün sahələr, pul mükafatları ayrılır. Onlar xalqımızın fəxridir. Biz həlak olanların xatirəsinə də ehtiramla yanaşıırıq və əminik ki, gənc nəslin qəhrəmanlıq və Vətənə məhəbbət ənənələrini davam etdirməsi üçün onlar məhz bu cür fədakar qəhrəmanlıq və Vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyə olunmalıdırlar".

İlham Əliyev 1941-1945-ci illər müharibəsi iştirakçılarına, arxa cəbhə veteranlarına xüsusi diqqət və qayğı göstərir. Hər il müharibə iştirakçılarına, habelə əmək veteranlarına birdəfəlik pul mükafatının verilməsi də, "Böyük Vətən müharibəsi iştirakçıların "Böyük Vətən müharibəsində Qələbənin 75 illiyi (1945-2020)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı ilə

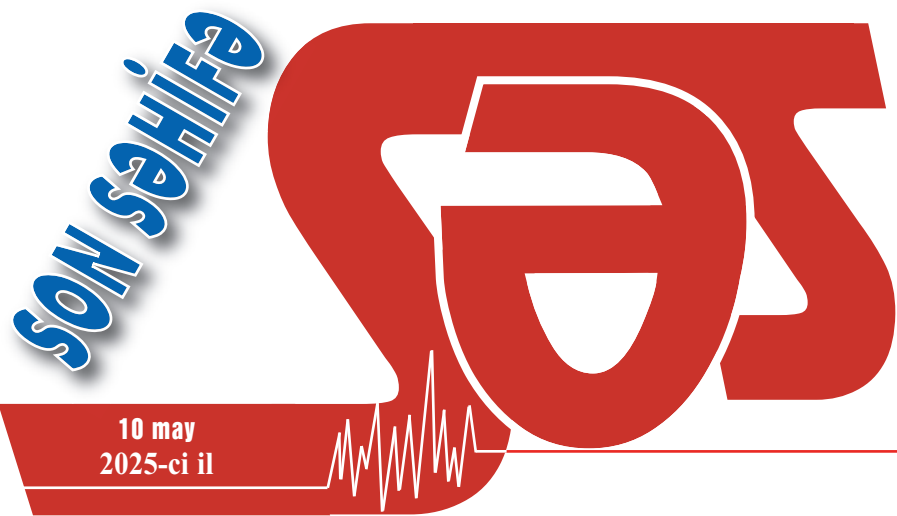
təltif edilməsi haqqında" 2020-ci il 1 may tarixli Sərəncam da bu təbəqədən olan vətəndaşlara dövlət başçısının xüsusi diqqət və qayğısının növbəti göstəricisidir.

Müharibə iştirakçıların təqaüdləri də artırıldı

Qələbə bayramı ərəfəsində ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin müharibə veteranlarına qayğının artırılması, onların sosial müdafiəsinin daha da möhkəmləndirilməsi ilə bağlı sərəncamlar imzalaması ənənə halını alıb. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin "1941-1945-ci illərdə İkinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş şəxslərə, həlak olmuş və ya sonralar vəfat etmiş döyüşçülərin dul arvadlarına, arxa cəbhədə fədakar əməyinə görə orden və medallarla təltif edilmiş şəxslərə birdəfəlik maddi yardım verilməsi haqqında" 2022-ci il 19 aprel tarixli Sərəncamı bu kateqoriyadan olan şəxslərin sosial müdafiəsi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərin davamıdır.

2023-cü ildə Prezident İlham Əliyev müharibəsi iştirakçılarına, İkinci Dünya müharibə dövründə Leningrad şəhərinin mühasirəsi zamanı şəhərin müəssisələrində, idarə və təşkilatlarında işləmiş və "Leningradın müdafiəsinə görə" medalı, "Leningrad mühasirəsində yaşayan" döş nişanı ilə təltif edilmiş şəxslərə verilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünün məbləğinin artırılması barədə sərəncam da imzaladı.

Lalə Mehralı

“İnsan nəyə maraqlı göstərsə, zamanla onu özü üçün dəyəərə çevirir”

“Düşünürəm ki, bu məsələ barədə cəmiyyət olaraq düşüncəmizdir. Yəni həm satan, həm də alan tərəf məsuliyyət hiss etməlidir. Satıcı düşünməlidir ki, zərərli və uyğun olmayan məhsulları satmaqla öz cəmiyyətinə və xalqına zərər vurur. Bu baxımdan bazara daxil olan məhsullara ciddi nəzarət olunmalıdır. Əgər nəzarət düzgün və effektiv həyata keçirilsə, problemlərin ikinci mərhələsi – valideynlərə çatdırılma mərhələsi – daha asan həll edilə bilər. Hər kəs öz üzərinə düşən məsuliyyəti vaxtında və düzgün yerinə yetirsə, hamının yükü daha yüngül olar”. Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq Fərqanə Mehmanqızı deyib.

Onun sözlərinə görə, valideynlərə isə tövsiyə edərdim ki, aldıkları oyuncaqların hansı obrazı və ya cizgi film qəhrəmanını təmsil etdiyini araşdırsınlar: “İlk növbədə həmin obrazın iştirak etdiyi filmə baxmaq, onun xarakterini anlamaq lazımdır. Valideynlər uşaqlarının baxdığı cizgi filmlərini izləməli, oradakı qəhrəmanların hansı davranışları nümayiş etdirdiyini dərk etməlidirlər. Çünki bu qəhrəmanlar uşağın şüuraltına təsir edir. Uşaq həmin obrazın davranışlarını mənimsəyir, təqlid edir və zamanla bu davranışlar onun şəxsiyyətinin bir hissəsinə çevrilə bilər.

Uşağın xarakteri əsasən 8 yaşına qədər formalaşır. Biz bu dövrdə uşağa hansı dəyərləri aşılamışıqsa, 12-13 yaşından sonra həmin dəyərlərin nəticələri daha aydın şəkildə üzə çıxır. Ona görə də valideynlər aldıkları oyuncaqları yalnız vizual görünüşünə görə deyil, onların simvolizə etdiyi obrazlara və mesajlara görə də qiymətləndirməlidirlər. Əgər bir obrazın mənfi xüsusiyyətləri varsa, uşaqla bu barədə danışmaq, ona bu davranışların niyə doğru olmadığını izah etmək çox vacibdir. Beləcə, uşaq həmin oyuncağa maraqlı göstərməyəcək və ondan uzaq durmağı özü qərar verəcək”.

Psixoloq həmçinin qeyd edir ki, unutmaq olmaz ki, insan nəyə maraqlı göstərsə, zamanla onu özü üçün dəyəərə çevirir: “Ən vacibi isə budur: bu gün bir çox valideynlər cəmiyyətin öyrətdiyi “aile qur, uşaq sahibi ol” qaydası ilə valideyn olurlar. Amma az adam düşünür ki, mən psixoloji və elmi baxımdan valideyn olmağa hazırammı? Mənim bilik və savadım övlad yetişdirmək üçün yetərlidirmi?

Unutmayaq ki, biz cəmiyyətə sağlam, həm psixoloji, həm də fiziki baxımdan güclü şəxsiyyətlər bəxş etmək istəyirikse, bu cür incə və mühüm detallara diqqət yetirməliyik. Bu sahədə kifayət qədər maarifləndirici videolar, məqalələr, platformalar mövcuddur. Sadəcə olaraq valideynlər bir az daha maraqlı göstərməli və məsuliyyətli davranmalıdır”.

Günə Fərzəliyeva

ELAN

04.04.2025-ci il tarixində DSX tərəfindən Məmmədov İxtiyar Bəxtiyar oğluna verilmiş DSX № 0001143 sayılı xidməti vəsiqə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

“Müəllimlərə güzəşt kartının verilməsi dünyanın bir çox ölkələrində var”

“Müəllimlərə güzəşt kartının verilməsi dünyanın bir çox ölkələrində var”. Bu sözləri S A-ya açıqlamasında təhsil eksperti Rəşad Fikrətoğlu deyib. O bildirib ki, hətta elə ölkələr var ki, müəllim balansına, büdcəsinə 1000 avroya qədər qənaət etmiş olur: “Azərbaycanda da bu, gözəl addımdır, təqdirləyicidir və alqışlanmalıdır. Müəllimlərin müəyyən xərclərinin qarşısının alınması, müəyyən xərclərində güzəştlərin əldə edilməsi yaxşı haldır.

Çünki bu gün Azərbaycan müəlliminin ən çox istifadə etdiyi ictimai nəqliyyatdır. Bu nəzərə alınsa, daha çox effektiv verə bilər. Amma bu endirimlərin brend mağazalarda, daha bahalı yerlərdə olması düşünürəm ki, effektiv verməz. Çünki realdır ki, müəllimlərin çox az hissəsi bunlardan istifadə edir”.

Söylü Ağazadə

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

Bu güzəştlər ictimai nəqliyyat, metro ola bilər, ərzaq, kitab mağazalarında endirimlərin olması ola bilər. Günlük istifadə olunan əşyaların alınmasında olan endirimlər ola bilər. Bu baxımdan çox təqdirləyicidir. Ümumiyyətlə, Azərbaycan müəllimi mükafatla, güzəştə, təbrikə layiq müəllimdir. Bu baxımdan da güzəşt kartlarının müəllimlərə şamil olunması müsbət qiymətləndirilməlidir. Düşünürəm ki, həm bu, müəllimlərin müəyyən qədər maddiyyətinə kömək etmiş olar, həm də stimullaşdırıcıdır ki, müəllim olmaq istəyən şəxslərin sayı çoxalsın.

Təbii ki, bu güzəştlər genişlənməlidir. Özel səhiyyə sistemində də tətbiq olunmalıdır. Eləcə də, restoran, kafe, kitabxanalar, müəllimlərin daha çox istifadə etdiyi ortalıqda olması düşünürəm ki, daha təqdirləyicidir. Amma xüsusilə də, ictimai nəqliyyatın siyahıya daxil olması olduqca önəmli olar.

Baş redaktor: Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3000